Tatăl

TRAGEDIE ÎN TREI ACTE (1887)

Personajele

CĂPITANUL DE CAVALERIE
LAURA, soţia sa
BERTHA, fiica lor
DOCTORUL OSTERMARK
PASTORUL DOICA NOjD ORDONANŢA

Actul întîi

O *cameră în locuinţa Căpitanului. O uşă la dreapta, în fund. în mijlocul camerei o sofa de piele şi o masă. în colţul din dreapta o uşă tapttată. La stingă un birou cu pendulă şi o uşă ce se deschide spre o altă cameră de locuit. Pe pereţi atîrnă arme, puşti de vînătoare şi tolbe. Lîngă uşă un cuier cu tunici de uniformă. Pe masa cea mare arde o lampă.*

SCENA I

Căpitanul şi Pastorul stau pe sofaua de piele. Căpitanul în uniformă cu cizme de călărie şi pinteni. Pastorul îmbrăcat în negru, cu guler alb; fumează pipă.
Căpitanul sună:

ORDONANŢA Ordonaţi, domnule căpitan! CĂPITANUL Nojd e afară?
ORDONANŢA Nojd aşteaptă ordinele dumneavoastră în bucătărie.
CĂPITANUL Iar e în bucătărie! Să vie înăuntru, imediat! ORDONANŢA Am înţeles, domnule căpitan!
PASTORUL Dar ce dandana ai mai păţit iarăşi? CĂPITANUL Puşlamaua asta iar şi-a făcut de cap cu fata.
E un împieliţat şi jumătate! PASTORUL Chiar aşa cu Nojd ăsta? Parcă şi anul trecut a făcut o ispravă!
CĂPITANUL Da, îţi aduci aminte! Fii drăguţ şi spune-i tu cîteva cuvinte binevoitoare, poate ar avea mai mult efect. Eu l-am înjurat şi l-am şi atins cîteo-dată, dar tot fără mare folos.
PASTORUL Va să zică vrei să-1 iau eu mai cu duhul blîndeţii. Dar ce efect crezi că ar putea avea cuvintele Domnului asupra unui cavalerist?

CĂPITANUL Cumnate, ştii prea bine că asupra mea n-au cine ştie ce efect ... PASTORUL Ştiu!
CĂPITANUL Dar poate că au asupra lui. Tu încearcă în orice caz!

SCENA II

Aceiaşi. Nojd.

CĂPITANUL NOJD
PASTORUL
CĂPITANUL
NOJD
CĂPITANUL
NOJD
CĂPITANUL NOJD
CĂPITANUL
NOJD CĂPITANUL
NOJD CĂPITANUL
NOJD
CĂPITANUL NOJD
CĂPITANUL
NOJD
CĂPITANUL PASTORUL
NOJD PASTORUL

Ce ai făcut iarăşi, Nojd?
Să trăiţi, domnule căpitan, nu pot să spun în faţa domnului pastor.
Nu te jena, fiule!

Spune tot, altfel ştii ce păţeşti!
Păi să vedeţi cum a fost, eram la o petrecere la Gabriel, şi atunci, atunci Ludvig a zis ...
Ce are Ludvig de a face cu povestea asta? Spune cum a fost.
Da, şi atunci Emma a zis să mergem în şură.
Te pomeneşti că te-a ademenit ea pe tine, ai?
Da, aproape că aşa a fost. Să fie clar, dacă fata nu vrea, atunci nu se întîmplă nimic.
Scurt şi cuprinzător: Eşti tu tatăl copilului sau nu?
Dar cum aş putea să ştiu aşa ceva ?
Ce? Nu poţi să ştii?
Nu, aşa ceva nu se poate şti niciodată sigur.
Dar n-ai fost singurul?
Ba da, atunci; dar pot eu să ştiu, dacă sînt singurul vinovat?
Vrei deci să-1 bagi la apă şi pe Ludvig? Aşa-i? Parcă e aşa de uşor să ştii pe cine să învinovăţeşti !
Bine, dar lui Emma i-ai spus că vrei să te însori cu ea.
Da, aşa trebuie să spun totdeauna ... *(către Pastor) :* Nemaipomenit! Vechea poveste. Dar ascultă, Nojd, cred totuşi că ştii cine e tatăl copilului! Da, e drept, s-ar putea să fiu eu; dar dumneavoastră ştiţi, domnule pastor, că asta n-are nici o importanţă.
Bine, dragul meu, dar de data asta e vorba de tine! Şi cred că n-o să mergi pînă acolo încît să părăseşti fata şi copilul. Nu vrea nimeni să te

NOJD CĂPITANUL
PASTORUL NOJD
CĂPITANUL
NOJD
CĂPITANUL

silească să te căsătoreşti, dar de copil trebuie să ai grijă! Asta va trebui s-o faci! Da, dar să mă ajute şi Ludvig. în acest caz, toată povestea o să ajungă la tribunal. Eu nu pot da o dezlegare în afacerea asta şi, de altfel, zău că nu-mi face nici o plăcere. Şi acum, pleacă!
Nojd! Un cuvînt încă! Nu crezi că e lipsit de onoare să laşi o fată şi un copil pe drumuri? Nu ţi se pare că un astfel de procedeu... Hm, hm!... Să vedeţi, domnule pastor; dacă aş fi sigur că sînt tatăl copilului ... dar asta nu se ştie niciodată! Iar să munceşti ca să ţii toată viaţa pe copilul altuia nu e prea plăcut! Asta o înţelegeţi şi dumneavoastră şi domnul căpitan! Pleacă!
Să trăiţi, domnule căpitan! Să nu te mai prind că mergi iar la bucătărie, puşlama ce eşti!

SCENA III

Căpitanul şi Pastorul.

CĂPITANUL Bine, dar de ce nu i-ai spus cîteva să ţină minte?
PASTORUL Cum? Nu i-am spus destule?
CĂPITANUL Aş, ai mormăit şi tu ceva acolo de formă!
PASTORUL La drept vorbind, nici nu ştiu ce să mai zic într-un caz ca ăsta. E păcat de fată, dar e păcat şi de băiat. Fiindcă, gîndeşte-te, poate că totuşi nu e el tatăl copilului! Fata poate să-şi dea copilul la un cămin, şi în felul ăsta a rezolvat problema; dar băiatul nu poate face aşa ceva. Pe urmă, fata îşi găseşte un loc, undeva, într-o casă onorabilă, dar viitorul băiatului poate fi compromis, dacă îl dă afară de la regiment.
CĂPITANUL Zău că mi-ar plăcea să fiu în locul judecătorului, la tribunal, şi să dau sentinţa în procesul ăsta! S-ar putea ca pînă la urmă, băiatul să nu fie vinovat; e drept că adevărul e greu de găsit; un lucru e clar în schimb şi anume că fata *este* vinovată, dacă e vorba să stabilim o vinovăţie. PASTORUL în orice caz, eu nu învinovăţesc pe nimeni! Dar despre ce vorbeam cînd am fost întrerupţi de istoria asta? A, da, despre Bertha şi despre confirmare.

CĂPITANUL
PASTORUL CĂPITANUL

PASTORUL CĂPITANUL
PASTORUL CĂPITANUL
PASTORUL
CĂPITANUL
PASTORUL
CĂPITANUL
PASTORUL
CĂPITANUL
PASTORUL
De fapt nu numai despre confirmare, ci despre întreaga ei educaţie. Casa asta e plină de femei şi fiecare vrea să-mi crească pe acest copil după cum o taie capul. Soacră-mea vrea să facă din ea o spiritistă; Laura vrea s-o facă artistă, guvernanta metodistă, bătrîna Margret baptistă şi fetele în casă vor s-o înroleze în armata salvării. Fireşte că nu se poate ca un suflet de copil să fie cîrpă-cit în felul ăsta, şi eu, care de fapt sînt cel dintîi chemat să mă ocup de educaţia fetei, sînt mereu contracarat în toate eforturile mele. Iată de ce trebuie neapărat s-o scot de aici. Sînt prea multe femei care conduc în casa ta. Nu-i aşa? Zău, parcă aş fi intrat într-o cuşcă de tigri. Dacă nu le-aş ţine tot timpul un fier înroşit sub nas, m-ar sfîşia într-o clipită! Rîzi, pişicher ce eşti! N-a fost destul că am luat-o de soţie pe soră-ta, dar mi-ai mai băgat-o pe gît şi pe mamă-ta vitregă.
E bine să nu ai în casă o mamă vitregă.
Cît despre soacre, e mai bine să stea şi astea
undeva, mai departe, de preferinţă la alţii.
Ce să-i faci, fiecare cu soarta lui!
Da, dar soarta mea e prea grea. O mai am pe cap
şi pe fosta mea doică şi asta mă tratează încă şi
acum ca pe vremea cînd purtam barbeţică. De
altfel c foarte de treabă, nici vorbă, totuşi nu
mai are ce căuta în casa asta!
Trebuie să ţii în frîu femeile astea; prea te laşi
condus de ele.
Aşa? Dar spune-mi şi mie te rog, cam în ce fel pot fi strunite femeile?
De fapt, cred că mai întîi ar trebui să vezi de Laura. Adevărat, e sora mea, dar e cam dificilă.
Laura îşi are, fără îndoială, metehnele ei; totuşi cu ea nu-i aşa de greu s-o scoţi la capăt. Hai, spune pe şleau, că eu o cunosc destul de bine.
I s-a dat o educaţie cam romantică, şi acum îi vine greu să se adapteze la o situaţie nouă, dar, oricum, e soţia mea ...
Şi fiindcă e soţia ta, e şi cea mai bună. Dar nu pricepi, omule, că tocmai fiindcă ţi-e soţie, te ţine mai din scurt?
CĂPITANUL Totul merge anapoda. Laura nu vrea s-o lase din mînă pe Bertha, iar eu nu pot tolera ca fata să mai rămînă în casa asta de nebuni! PASTORUL Va să zică *Laura* nu vrea; ei, atunci mă tem că lucrurile o să ia o întorsătură neplăcută. Cînd era mică, obişnuia să se prefacă pur şi simplu că moare, şi nu se lăsa — nici s-o fi picat cu ceară — pînă nu obţinea ce voia. Dacă obţinea un obiect, îl dădea înapoi cu explicaţia că de fapt ea s-a prefăcut numai că-1 doreşte şi că ceea ce o interesa era doar să-şi impună voinţa.
CĂPITANUL Prin urmare, aşa era încă de pe atunci. Hm! De fapt, cîteodată cade uşor pradă unor accese atît de violente, încît literalmente mă sperie şi mă face să cred că e bolnavă de nervi. PASTORUL Dar ce planuri ai cu Bertha, de e aşa de greu să fiţi de acord? Nu puteţi pînă la urmă să ajungeţi la un compromis?
CĂPITANUL Să nu-ţi închipui cumva că vreau să fac din ea un copil minune sau o copie după chipul şi asemănarea mea. Nu vreau să fiu un fel de codoş şi s-o cresc exclusiv în vederea căsătoriei, fiindcă, dacă totuşi nu ajunge să se mărite, o să-i fie greu să se descurce singură. Dar nici nu vreau s-o îndrum spre cariera unui bărbat, care cere pregătire îndelungată şi care, în caz că fata se mărită, nu e decît timp pierdut. PASTORUL Şi ce-ai vrea să faci cu ea?
CĂPITANUL AŞ vrea să se facă învăţătoare. Dacă nu se mărită, se poate întreţine singură şi n-o să-i meargă nici ei mai rău decît băieţilor învăţători, care trebuie să-şi împartă salariul cu familia. Iar dacă se mărită, poate să-şi valorifice cunoştinţele în educarea propriilor ei copii. M-am gîndit bine?

PASTORUL Da! Dar pe de altă parte se pare că fata dă dovadă de atîta talent pentru pictură, încît ar fi o nedreptate faţă de natură dacă nu s-ar ţine seama de el.
CĂPITANUL Nu-i adevărat! Am arătat acuarelele ei unui pictor cunoscut, care mi-a spus că e vorba doar de nişte desene, aşa cum se fac la şcoală. Dar s-a nimerit să pice aici astă-vară ca din senin un terchea-berchea, care zicea că-i foarte iniţiat şi care a declarat sus şi tare că fata are un talent colosal. Şi atunci, fără multă vorbă, hotărîrea a fost luată, aşa cum a vrut Laura.

PASTORUL
CĂPITANUL
PASTORUL
CĂPITANUL
PASTORUL CĂPITANUL
PASTORUL CĂPITANUL
PASTORUL
CĂPITANUL PASTORUL
CĂPITANUL PASTORUL
CĂPITANUL
PASTORUL
CĂPITANUL
PASTORUL
CĂPITANUL
PASTORUL
CĂPITANUL

Crezi că tînărul se îndrăgostise de fată? Fără doar şi poate!
Ei, atunci Dumnezeu să te aibă în pază; eu unul nu mai văd nici o ieşire. Dar povestea e neplăcută şi Laura îşi are fireşte partea *ei* de vină . . . Foarte adevărat! E clar ca lumina zilei că nu luptă cu mijloace chiar nobile ... Se ridică. Crezi că nu ştiu? Ştii şi tu? Dacă ştiu ? ...
Dar cel mai trist e că întregul viitor al Berthei pare să fie hotărît de femeile din casă din considerente de ură. Ele ţipă într-una, ba că bărbatul o să vadă el, ba că femeia poate să facă cutare şi cutare lucru. Cît e ziua de mare, nu e vorba decît de bărbat şi de femeie şi de lupta dintre ei. Dar ce, vrei să pleci? Mai rămîi pînă diseară! Din păcate, n-am cu ce să te tratez, dar mai stai, totuşi. Ştii că-1 aştept pe noul doctor. îl cunoşti? L-am văzut doar o dată în fugă, cînd treceam cu trăsura prin faţa casei. Pare să fie simpatic şi rezonabil.
Da? Crezi că l-aş putea atrage de partea mea? Cine ştie? Depinde cît de mult a fost în societatea femeilor.
Dar chiar nu vrei să mai rămîi? Nu, dragul meu, nu pot; am promis să mă întorc acasă pînă diseară, şi nevastă-mea se nelinişteşte dacă întîrzii.
Se nelinişteşte ? Poate ar fi mai bine să zici că se înfurie. Lasă că ştiu eu cît e de rea. în sfîrşit, cum vrei. Să-ţi ajut să îmbraci paltonul! E foarte frig în seara asta. îţi mulţumesc. Ascultă, Adolf, trebuie să te îngrijeşti, pari aşa de nervos. Eu nervos?
Da. Nu cumva eşti bolnav? Laura ţi-a băgat în cap asta ? Păi ea mă tratează încă de acum douăzeci de ani ca pe un candidat la moarte.
Da? Nu ştiam. Dar trebuie, în orice caz, să te îngrijeşti! Ăsta-i sfatul meu! La revedere, dragul meu; apropo, nu era vorba să discutăm despre confirmare ?
Nu, de loc! Confirmarea n-are decît să se desfăşoare în raodul obişnuit, aşa cum e pusă în scenă de oficialităţi. Eu unul nu-mi bat capul cu aşa

ceva; nu sînt nici stîlp al credinţei şi nici martir. De faza asta am trecut de mult. La revedere. Salutări acasă! PASTORUL La revedere, dragul meu. Salutări Laurei!

SCENA IV

Căpitanul, apoi Laura.

CĂPITANUL *(deschide biroul, se aşază în faţa lui şi începe să facă socoteli):* Treizeci şi patru ... nouă, patruzeci şi trei ... şapte, opt, cincizeci. LAURA *(intră dintr-o cameră alăturată):* Vrei să fii bun să ...

CĂPITANUL Imediat ... şaizeci şi şase, şaptezeci şi unu, optzeci şi patru, nouăzeci şi doi, o sută. Despre ce e vorba? LAURA Te deranjez? CĂPITANUL De loc. E vorba de banii pentru menaj ?
LAURA Da, banii pentru menaj. CĂPITANUL Pune hîrtia cu socotelile acolo, s-o văd şi eu.
LAURA Socotelile ? CĂPITANUL Da!
LAURA E nevoie acum şi de socoteli în scris? CĂPITANUL Fireşte că da. Stăm cam prost cu finanţele şi să ştii că în caz de faliment, trebuie să avem conturi scrise, altfel putem deveni pasibili de pedeapsă, ca debitori neglijenţi.
LAURA Dacă stăm prost cu finanţele, nu e vina mea. CĂPITANUL Tocmai aceasta trebuie să reiasă din socoteli.
LAURA Şi ce vină am eu dacă arendaşul nu plăteşte? CĂPITANUL Dar cine, mă rog, 1-a recomandat atît de călduros pe arendaşul ăsta ? Tu! De ce ai recomandat un om neglijent?
LAURA Şi tu de ce l-ai acceptat pe omul ăsta neglijent? CĂPITANUL Fiindcă n-am mai avut o clipă de linişte, nici să mănînc, nici să dorm şi nici să muncesc, pînă nu l-ai adus aici. Ai ţinut morţiş să vie, tocmai fiindcă fratele tău *n-a* vrut; soacră-mea a vrut să-1 aducă fiindcă *eu* n-am vrut; guvernanta a fost încîntată că vine, fiindcă e pietist, iar bătrîna Margret fiindcă o cunoscuse pe bunica lui încă din copilărie. Pînă la urmă, l-am primit; dacă n-aş fi consimţit, aş fi acum ori la balamuc ori în cavoul familiei. Poftim, ai aici banii pentru menaj şi cei de buzunar. Socotelile mi le poţi da mai tîrziu.
55
LAURA
CĂPITANUL
LAURA
CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
LAURA
CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
LAURA
CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
LAURA
(se înclină): Mulţumesc! ... Adaugi la socotelile astea şi banii pe care îi cheltuieşti pentru alte scopuri decît nevoile casei?
Nu te priveşte!
De fapt, nu mă priveşte. După cum nu-i voie să mă privească nici educaţia copilului meu! E voie măcar să întreb dacă domnii au luat o hotărîre după consiliul de familie din seara asta?
Hotărîrea am luat-o eu, încă de mult; mai rămînea doar să i-o comunic singurului prieten al meu şi al familiei. Bertha va locui la o gazdă în oraş şi va pleca peste două săptămîni.
Şi, mă rog, la cine o să stea în gazdă?
La consilierul Săvberg de la curtea marţială.
La liber-cugetătorul ăla!
Potrivit legilor în vigoare, copiii trebuie să fie crescuţi după religia tatălui.
Şi mama n-are nici un cuvînt de spus în problema asta?
Absolut nimic! Ea şi-a vîndut dreptul de prim-

născut; a renunţat la toate privilegiile pentru ca,
în schimb, bărbatul să-i poarte de grijă atît ei cît
şi copiilor ei.
Va să zică ea nu mai are nici un drept asupra
copiilor.
Nu, nici unul! în momentul în care cineva şi-a
vîndut marfa, nu mai poate s-o primească înapoi
şi în acelaşi timp să şi reţină banii.
Dar dacă atît tatăl cît şi mama ar decide de
comun acord că ...
Bine, dar cum s-ar rezolva problema? Eu vreau
ca ea să locuiască în oraş, iar tu vrei să stea
acasă. Media aritmetică ar fi ca să rămînă la
gară, la jumătatea drumului între casă şi oraş.
Vezi, e o problemă de nerezolvat.
Dacă nu se poate rezolva de bună voie, o să se
rezolve de nevoie ... De ce-a fost Nojd aici?
E secretul meu profesional!
Pe care-1 ştiu toţi cei de la bucătărie.
Foarte bine! înseamnă că-1 ştii şi tu.
Da, îl ştiu şi eu.
Şi sentinţa ta e gata?
Stă scrisă în lege!
Dar legea nu spune şi cine e tatăl copilului.
Nu, dar asta se ştie de obicei.
CĂPITANUL Oamenii înţelepţi afirmă că nu se poate şti niciodată. LAURA Curios! Şi chiar nu se poate şti cine e tatăl unui
copil ? CĂPITANUL NU, se spune că nu!
LAURA Ciudat! Atunci cum de poate un tată să aibă drepturi aşa de absolute asupra copilului mamei? CĂPITANUL Le are numai în cazul în care îşi preia îndatoririle de tată; sau dacă aceste îndatoriri i se impun. Şi apoi, în căsătorie nu există nici un fel de dubii cu privire la paternitate. LAURA NU există dubii? CĂPITANUL NU, sper!
LAURA Dar dacă soţia a fost necredincioasă? CĂPITANUL NU e cazul la noi! Mai ai ceva de întrebat?
LAURA Nimic!
CĂPITANUL Atunci mă duc sus, în camera mea; te rog anun-ţă-mă cînd vine doctorul. *(închide biroul şi se ridică).*
LAURA Bine!
CĂPITANUL *(iese prin uşa tapetată din stingă):* Să mă anunţi îndată ce vine, nu vreau să fiu nepoliticos faţă de el. îţi dai seama. *(Iese.)* LAURA Bine!

SCENA V

Lauva singură; priveşte Mrtiile pe care le ţine în mină.

VOCEA MAMEI SOACRE
LAURA
VOCEA MAMEI SOACRE
LAURA
(dinăuntru): Laura! Da!
Gata ceaiul?
(în uşă): Vine imediat! *(Merge spre uşa de la ieşire, dar aceasta este deschisă brusc de ordonanţă care anunţă:* „Domnul *doctor Ostermark".)*
DOCTORUL Stimată doamnă!
LAURA *(merge spre doctor şi-i întinde mina):* Bine aţi venit, domnule doctor! Vă urez bun sosit la noi! Soţul meu a ieşit pentru un moment, dar se întoarce imediat.
DOCTORUL Vă rog să mă scuzaţi că viu aşa de tîrziu; dar a
trebuit să vizitez nişte bolnavi. LAURA Vă rog să luaţi loc! Poftiţi!
DOCTORUL Vă mulţumesc, stimată doamnă.

LAURA
DOCTORUL
LAURA
DOCTORUL LAURA
DOCTORUL LAURA
DOCTORUL LAURA
DOCTORUL
LAURA
DOCTORUL
LAURA
DOCTORUL
LAURA
DOCTORUL
LAURA DOCTORUL
în momentul de faţă sînt multe cazuri de boală în localitate, sper însă că vă veţi simţi bine. Iar pentru noi, care locuim izolaţi aici la ţară, e mare lucru să avem un medic, care să se intereseze de pacienţi. Despre dumneavoastră, doctore, am auzit atîtea lucruri frumoase, încît sper să putem întreţine cele mai bune relaţii. Sînteţi prea amabilă, stimată doamnă. Dar sper ca, în însuşi interesul dumneavoastră, să nu fie nevoie de prea multe vizite din partea mea. în general, familia dumneavoastră e sănătoasă şi ...
Din fericire nu am avut pînă acum cazuri de boală mai gravă; dar nu se poate spune nici că toate sînt aşa cum ar trebui. Nu?
Din păcate, situaţia nu e totdeauna aşa cum o dorim.
Vai, dar mă neliniştiţi!
în orice familie pot exista uneori lucruri pe care onoarea şi conştiinţa te obligă să le ţii ascunse faţă de restul lumii ... Dar nu şi faţă de medic.
Spre regretul meu, sînt nevoită să vă spun chiar din primul moment întregul adevăr. N-am putea amîna această convorbire pînă ce voi avea onoarea să-i fiu prezentat şi domnului căpitan?
Nu! înainte de a-1 cunoaşte pe el, trebuie să mă ascultaţi pe mine. Prin urmare e vorba de dînsul? Da, sărmanul, iubitul meu soţ. Doamnă, mă neliniştiţi şi vă rog să mă credeţi, că particip la suferinţa dumneavoastră! *(îşi scoate batista):* Soţul meu e bolnav de nervi. Cu asta v-am spus totul, nu mai rămîne decît să vă daţi şi dumneavoastră părerea. Dar cum se poate ? Am citit cu admiraţie lucrările excelente ale domnului căpitan în domeniul mineralogiei şi am constatat tot timpul o inteligenţă scăpărătoare.
Da? M-aş bucura foarte mult ca noi, ceilalţi din familie, să ne fi înşelat.
S-ar putea însă întîmpla ca viaţa sa sufletească să fie tulburată pe alt plan. Vă rog, povestiţi mai departe!

I

LAURA Tocmai de asta ne e teamă şi nouă! Vedeţi, din cînd în cînd are idei foarte bizare. Poate că aşa e cu oamenii învăţaţi: şi la urma urmei n-ar fi nimic, dacă ar păstra aceste idei numai pentru sine. Dar din păcate ele au o influenţă dăunătoare asupra întregii familii. De exemplu, are obiceiul să cumpere tot ce-i vine în cale. DOCTORUL Curios: dar ce anume cumpără?
LAURA Lăzi întregi cu cărţi, pe care apoi nu le citeşte. DOCTORUL Faptul că un învăţat cumpără cărţi nu e aşa de
periculos.
LAURA NU credeţi ce vă spun? DOCTORUL Ba da; şi în plus sînt convins că *dumneavoastră* credeţi ce spuneţi. LAURA Oare un om poate să vadă la microscop ce se
întîmpla pe o altă planetă? DOCTORUL A spus asta?
LAURA Da! DOCTORUL La microscop?
LAURA Da, la microscop! DOCTORUL Dacă e aşa, cazul e îngrijorător!

LAURA Dacă e aşa! Dumneavoastră, domnule doctor, nu aveţi încredere în mine, şi, în acest caz, mă întreb ce rost are să vă introduc în tainele familiei ...
DOCTORUL Stimată doamnă, sînt onorat de încrederea pe care mi-o acordaţi, dar ca medic trebuie să cercetez, să analizez, înainte de a-mi face o părere. A dat domnul căpitan vreo dovadă de un caracter nestatornic, de lipsă de voinţă?
LAURA Uneori? Sîntem căsătoriţi de douăzeci de ani, dar încă nu s-a întîmplat să ia o hotărîre şi să nu o revoce după aceea. DOCTORUL Este îndărătnic?
LAURA Vrea ca toate să se facă după planul lui; dar, în momentul în care ar trebui să-şi spună cuvîntul, lasă totul baltă şi mă roagă pe *mine* să decid. DOCTORUL Iată un amănunt care trebuie examinat cu mare atenţie. Fiindcă coloana vertebrală a vieţii sufleteşti este tocmai voinţa; iar dacă ea este lezată, e zdruncinată toată viaţa sufletească. LAURA Martor mi-e Dumnezeu că în toţi anii aceştia de grea încercare, am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să-i fiu pe plac. Dacă aţi şti cîte am avut de îndurat în timpul ăsta, dacă aţi şti!
58
59
DOCTORUL Doamnă, sînt adînc mişcat de suferinţa dumneavoastră şi vă promit că voi face tot ce-mi stă în putinţă ca să vă ajut. Deplîng soarta dumneavoastră grea şi vă rog să-mi acordaţi toată în-crederea. Şi acum, am o rugăminte: Evitaţi să-i produceţi bolnavului senzaţii tari; într-un psihic slăbit, acestea se pot uşor transforma în monomanii sau idei fixe. îmi promiteţi? LAURA Să evit prin urmare să-i trezesc vreo bănuială?
DOCTORUL Exact! Pe un bolnav poţi fără prea mare greutate să-1 faci să-şi închipuie orice, tocmai fiindcă e aşa de sensibil la toate.
LAURA înţeleg! ... Da! Da! *(Cineva sună din interior.)* Scuzaţi-mă, vrea mama să-mi spună ceva! Un moment! Iată-1 şi pe Adolf ...

SCENA VI

Doctorul. Căpitanul intră pe uşa tapetată.

r

CĂPITANUL DOCTORUL
CĂPITANUL
A, sînteţi deja aici, domnule doctor! Fiţi bine venit la noi!
Domnule căpitan! îmi face mare plăcere că am prilejul să cunosc personal pe un om de ştiinţă atît de vestit.
Vă mulţumesc! Din păcate, serviciul nu-mi permite să mă dedic unor cercetări mai aprofundate; cred totuşi că sînt pe punctul de a face o descoperire.
DOCTORUL Aşa!
CĂPITANUL Am supus cîteva bucăţi de meteorit la o analiză spectrală şi am descoperit cărbune, deci urme de viaţa organică. Ce părere aveţi?
DOCTORUL Puteţi observa aşa ceva la microscop?
CĂPITANUL NU, la spectroscop, fireşte!
DOCTORUL A, la spectroscop! Scuzaţi! Atunci o să ne spuneţi în curînd şi ce se întîmplă pe Jupiter!
CĂPITANUL NU ce se întîmplă, ci ce s-a întîmplat! Numai de mi-ar trimite odată cărţile librarul acela de la Paris; îmi vine să cred că toţi librarii din lume conspiră împotriva mea. închipuiţi-vă, de două luni nu mai răspunde nici unul, nici la comenzi,

nici la scrisori, nici la telegrame! Turbez de furie şi nu pot să înţeleg cum de e posibil aşa ceva!
DOCTORUL E neglijenţa obişnuită, nu trebuie să luaţi lucrurile aşa de tragic!
CĂPITANUL Fir-ar al naibii să fie, dar nu pot să-mi termin lucrarea la timp; şi ştiu, că şi la Berlin se fac cercetări tot în domeniul acesta! Dar nu despre asta voiam să vorbim acum, ci despre dumneavoastră! Dacă doriţi să locuiţi aici, vă putem pune la dispoziţie un mic apartament în aripa laterală a casei; sau vreţi să staţi în vechea locuinţă ?
DOCTORUL Cum doriţi dumneavoastră.
CĂPITANUL NU, cum doriţi dumneavoastră! Spuneţi, cum doriţi!

DOCTORUL Dumneavoastră hotărîţi, domnule căpitan!
CĂPITANUL NU, eu nu hotărăsc nimic. Dumneavoastră trebuie să spuneţi ce doriţi. Eu nu vreau nimic. Absolut nimic!
DOCTORUL Dar nu pot să hotărăsc eu ...
CĂPITANUL Pentru Dumnezeu, dar spuneţi odată, domnule, ce doriţi? într-o asemenea situaţie eu nu pot avea nici voinţă, nici păreri, nici dorinţe! Aţi ajuns să nu ştiţi ce doriţi? Răspundeţi, sau mă supăr!
DOCTORUL Dacă depinde de mine, ei bine, aş rămîne să locuiesc aici!
CĂPITANUL Bun! ... Mulţumesc! ... O! ... Scuzaţi-mă,. domnule doctor, dar nimic nu mi se pare mai agasant decît că aud pe cineva spunînd că un lucru îi este indiferent. *(Suna.)*
(Intră Doica.)
CĂPITANUL A, tu eşti, Margret. Ascultă, nu ştii, apartamentul din aripa laterală e gata aranjat pentru domnul doctor? DOICA Da, domnule căpitan!
CĂPITANUL Bine! Atunci, domnule doctor, nu vă mai reţin *l* Poate că sînteţi obosit. La revedere şi să sperăm că ne întîlnim iarăşi mîine.
DOCTORUL Bună seara, domnule căpitan!
CĂPITANUL Sper că soţia mea v-a povestit cîte ceva, aşa încît ştiţi în linii mari, cum stau lucrurile.
DOCTORUL Distinsa dumneavoastră soţie a făcut aluzii la unele amănunte şi e bine ca un străin să le cunoască. Bună seara, domnule căpitan!
60
(31

SCENA VII

Căpitanul. Doica.

CĂPITANUL Ce vrei să-mi spui, draga mea? DOICA Ascultaţi, dragă domnule Adolf. CĂPITANUL Spune, bătrîna mea Margret. Vorbeşte tu, singură fiinţă din casa asta, pe care pot s-o ascult fără să mă crispez.
DOICA Domnule Adolf, n-aţi putea să mai lăsaţi din ale dumneavoastră şi să vă înţelegeţi cu doamna în povestea asta cu copilul ? Gîndiţi-vă la o mamă ... CĂPITANUL Dar gîndeşte-te şi la un tată, Margret!
DOICA Da, da, dar un tată mai are şi altele pe lîngă
copil, pe cîtă vreme o mamă n-are.
CĂPITANUL Aşa e, draga mea. Ea n-are decît o singură povară, pe cînd eu am trei; chiar şi pe a ei tot eu o duc. Nu crezi că aş fi putut să am altă situaţie şi să nu rămîn o slugă bătrînă, dacă n-aş fi avut-o pe ea şi pe copilul ei? DOICA Dar nu asta am vrut să spun. CĂPITANUL Nu, fiindcă ai vrea ca eu să nu am dreptate.
DOICA Şi nu credeţi că vă vreau binele? CĂPITANUL Ba da, draga mea, numai că tu nu ştii care e binele meu. Vezi, pe mine nu mă satisface gîndul că am dat numai viaţă copilului ăsta; vreau să-i dau şi sufletul meu.
DOICA NU pricep cum vine asta. Cred, totuşi, că ar trebui să vă înţelegeţi. CĂPITANUL TU nu-mi eşti prietenă, Margret!
DOICA Vai, Doamne, ce spuneţi, domnule Adolf! Credeţi că pot uita că aţi fost ca şi copilul meu, cînd eraţi mic?
CĂPITANUL Şi îţi închipui că eu am uitat? Doar ai fost ca o mamă pentru mine şi mi-ai luat partea cînd toţi erau în contra mea; dar acum, la o adică, mă părăseşti şi treci şi tu în tabăra duşmanului.
DOICA Duşmanului ?
CĂPITANUL Da, a duşmanului! Ştii doar foarte bine cum stau lucrurile în casa asta, tu, care le-ai văzut pe toate, de la început pînă la sfîrşit.
DOICA Am văzut, e drept! Dar spuneţi, pentru Dumnezeu, de ce trebuie doi oameni să se chinuiască unul pe altul pînă în pînzele albe; doi oameni, care altfel sînt aşa de buni şi le vor binele şi
CĂPITANUL DOICA
CĂPITANUL DOICA
CĂPITANUL
DOICA
CĂPITANUL
DOICA
CĂPITANUL

altora. Doamna nu e niciodată pornită, nici contra mea, nici a altcuiva ... Numai împotriva mea, ştiu. Dar Margret, dacă şi tu mă părăseşti, să ştii că nu faci bine. Am senzaţia că se unelteşte ceva împotriva mea şi că nici doctorul ăsta nu mi-e prieten! O, Doamne, şi dumneavoastră, domnule Adolf, credeţi că oamenii sînt porniţi numai pe rele; dar să ştiţi, asta-i numai fiindcă nu ţineţi la credinţa cea adevărată ...

Pe care ai descoperit-o tu şi baptiştii! Tu eşti fericită, nu-i aşa?

Cred că nu sînt aşa nefericită ca dumneavoastră, domnule Adolf! înduplecaţi-vă inima, iubindu-vă aproapele şi Dumnezeu o să vă facă fericit. Ciudat, îndată ce începi să vorbeşti de Dumnezeu şi de iubire, vocea ţi se înăspreşte şi ochii tăi scapără de ură. Nu, Margret, credinţa ta nu poate să fie cea adevărată!

Ei bine, fiţi mîndru şi neînduplecat cu ştiinţa aceea a dumneavoastră, dar să ştiţi că la o adică, n-o să vă ţină de cald.

Ia te uită, cît de semeţ vorbeşte o inimă smerită. Se-nţelege că învăţătura nu ajută la nimic, cu nişte animale ca voi!

Ar trebui să vă fie ruşine! Dar uite că bătrîna Margret tot la băiatul ei mare ţine, care vine iar ca un copil cuminte să-şi ascundă capul în poala ei, fiindcă afară e furtună cu tunete şi trăsnete. Margret! Iartă-mă, sînt convins că nimeni nu-mi vrea în aşa măsură binele ca tine. Ajută-mă, simt că o să se întîmple ceva. Nu ştiu ce, dar nu poate fi nimic bun. *(Un ţipăt dinăuntru.)* Ce e? Cine ţipă?

BERTHA CĂPITANUL

BERTHA CĂPITANUL

BERTHA

SCENA VIII

Aceiaşi. Intră Bertha dintr-o altă cameră.

Tată, tată, ajută-mă! Scapă-mă! Ce e, copilul meu iubit ? Vorbeşte! Ajută-mă! Cred că vrea să-mi facă un rău! Cine vrea să-ţi facă un rău ? Spune! Spune!

Bunica! Dar eu am fost de vină, fiindcă am păcălit-o !

CĂPITANUL Ce s-a-ntîmplat? S-auzim!

BERTHA Bine, dar să nu mă spui! Te rog! CĂPITANUL NU, nu, dar povesteşte cum a fost.

Doica iese.

BERTHA Seara ea obişnuieşte să lase fitilul de la lampă mai jos şi apoi mă pune să şed la masă şi să ţin un toc înmuiat în cerneală deasupra unei coaie de hîrtie. Pe urmă porunceşte spiritelor să scrie. CĂPITANUL Despre asta încă nu mi-ai povestit niciodată! BERTHA Iartă-mă, dar n-am îndrăznit; bunica zice că spiritele se răzbună, dacă se vorbeşte despre ele. Apoi peniţa începe să scrie, dar nu ştiu dacă eu sînt cea care scrie sau nu. Cîteodată totul merge bine, altădată însă peniţa nu scrie de loc. Cînd obosesc, nu mai scrie nici ea; totuşi eu trebuie să încerc s-o fac să pornească iar. Cred că în seara asta am scris bine, dar bunica a zis că ceea ce scrisesem era din Stagnelius [1] şi că am păcălit-o, aşa că s-a supărat rău de tot. CĂPITANUL TU crezi că există spirite?

BERTHA NU ştiu! CĂPITANUL Dar ştiu eu că nu există!

BERTHA Bunica zice că tu nu înţelegi astea şi că ai la tine lucruri cu mult mai rele, care pot să vadă pînă în alte planete. CĂPITANUL Da? Şi ce altceva mai spune?

BERTHA Că tu nu poţi să faci descîntece! CĂPITANUL Nici n-am spus că pot! Ştii ce sînt meteoriţii! Nişte pietre care cad din alte corpuri cereşti. Pot să cercetez pietrele astea şi apoi să spun dacă ele conţin aceleaşi substanţe ca pămîntul. Asta e tot ce încerc să văd.

BERTHA Dar bunica zice că sînt lucruri pe care ea se pricepe să le vadă, iar tu nu. CĂPITANUL în cazul ăsta minte!

BERTHA Bunica nu minte! CĂPITANUL De ce?

BERTHA Fiindcă atunci minte şi mama! CĂPITANUL Hm!

BERTHA Iar dacă spui că mama minte, nu te mai cred niciodată!

CĂPITANUL N-am zis că mama minte; deci poţi să mă crezi, cînd îţi spun, că pentru fericirea ta, pentru vii-

[1] Erik Johan Stagnelius, poet romantic suedez (1793—1823).

torul tău este necesar să pleci din casa asta! Vrei? Vrei să pleci la oraş şi să înveţi ceva folositor ?

BERTHA Sigur că da, vreau să mă mut în oraş, să plec de aici, să merg oriunde! Numai, să te pot vedea cîteodată; adesea. Acolo, înăuntru, e totdeauna aşa de apăsător, de întunecat, ca într-o noapte de iarnă;

dar cînd intri tu, tăticule, parcă ar veni primăvara! CĂPITANUL Copilul meu drag! Copilul meu iubit!
BERTHA Dar tăticule, să fii bun cu mama, plînge aşa de des! CĂPITANUL Hm! ... Va să zică vrei să mergi la oraş?
BERTHA Da! Da! CĂPITANUL Şi dacă mama n-o să vrea ?
BERTHA Dar trebuie să vrea! CĂPITANUL Şi dacă totuşi se opune?
BERTHA Atunci, nu ştiu cum o să fie! Dar o să vrea, o să vrea! CĂPITANUL Te duci tu s-o rogi?
BERTHA Roag-o tu frumos, de mine nu se sinchiseşte! CĂPITANUL Hm!... Dar dacă vrei şi tu, vreau şi eu, în schimb mama se opune, atunci cum să facem? BERTHA Atunci, iar e complicat! Dar, de ce nu puteţi amîndoi să...

SCENA IX

Cei precedenţi. Laura.

LAURA Va să zică Bertha e aici! Ei, să auzim ce spune şi ea, doar e soarta ei în joc.
CĂPITANUL Bine, dar cum ar putea copilul ăsta să aibă o părere întemeiată asupra felului cum trebuie făcută educaţia unei tinere fete? O astfel de părere putem să avem cel mult noi, pentru că am mai văzut care a fost soarta altor fete. LAURA Dar fiindcă noi sîntem de păreri diferite, Bertha e aceea care trebuie să decidă.
CĂPITANUL NU ! Nu-i permit nimănui să-mi încalce drepturile, nici unei femei şi nici unui copil! Bertha, acum lasă-ne singuri!

Bertha pleacă.

LAURA Ţi-a fost teamă de hotărârea ei, fiindcă ai crezut că o să fie de partea mea.

65

CĂPITANUL Ştiu că vrea să plece de acasă, dar mai ştiu şi că poţi să-i influenţezi voinţa cum îţi place. LAURA Sînt chiar aşa de puternică?
CĂPITANUL Da, ai o putere diabolică de a-ţi impune voinţa, lucru care îi reuşeşte totdeauna celui ce nu se dă înapoi de la nici un mijloc. De pildă, cum ai reuşit să-1 faci pe doctorul Nordling să plece şi să-1 aduci pe cel nou? LAURA Cum am reuşit?
CĂPITANUL Atîta l-ai tot vorbit de rău pe primul, încît pînă la urmă a plecat; pe de altă parte l-ai pus pe frate-tău să-i facă atmosferă bună celuilalt. LAURA Totul a mers foarte simplu şi, în plus, nu am încălcat cu nimic legile. Bertha pleacă în curînd? CĂPITANUL Da, peste două săptămîni.
LAURA Aşa ai hotărît? CĂPITANUL Da!
LAURA Ai vorbit şi cu ea despre asta? CĂPITANUL Da!
LAURA Atunci o să încerc să împiedic plecarea ei! CĂPITANUL N-O să poţi!
LAURA N-O să pot? Crezi că o mamă adevărată poate să-şi lase fiica în grija unor străini răuvoitori, care să-i spună într-una că tot ce a învăţat de la mama ei sînt prostii, de o s-ajungă în cele din urmă să-şi urască mama pentru tot restul vieţii?
CĂPITANUL Şi crezi că un tată poate permite unor femei trufaşe şi ignorante să-i spună fiicei sale că el e un şarlatan?
LAURA Aşa ceva nu e chiar atît de important pentru un tată. CĂPITANUL Cum adică?
LAURA Fiindcă mama e mult mai apropiată de copil, mai ales de cînd s-a descoperit că, în realitate, nimeni nu ştie exact cine e tatăl unui copil. CĂPITANUL Şi ce legătură are asta cu cazul de faţă?
LAURA TU nu poţi şti dacă eşti tatăl Berthei! CĂPITANUL NU pot şti?
LAURA NU ; ceea ce nu ştie nimeni, nu ştii nici tu! CĂPITANUL Glumeşti?
LAURA NU. De fapt, nu fac decît să reiau cele spuse de tine. Şi de altfel, n-ai de unde să ştii dacă nu ţi-am fost necredincioasă.
CĂPITANUL De multe te cred în stare, dar de asta nu; şi nici nu cred că ai vorbi despre asta chiar dacă ar fi adevărat.
LAURA Presupune că aş lua asupra mea riscul de a fi izgonită, dispreţuită, că aş suporta orice, numai să-mi pot păstra copilul; presupune că aş dezvălui adevărul în momentul acesta spunîndu-ţi: Bertha *c* copilul meu dar *nu* şi al tău! CĂPITANUL Termină odată!
LAURA Presupune doar atît, şi toată autoritatea ta ar

fi anihilată! CĂPITANUL Numai dacă ai dovedi că nu eu sînt tatăl!
LAURA Să ştii că n-ar fi greu! CĂPITANUL Termină odată!
LAURA N-ar trebui decît să dau în vileag numele tatălui adevărat, să indic cu amănunte locul şi momentul ... Cînd s-a născut Bertha ? ... L? trei ani după căsătorie... CĂPITANUL Termină odată! Altfel...
LAURA Altfel ce ? Bine, termin! Dar gîndeşte-te foarte serios înainte de a lua o hotărîre! Să nu te faci de rîs! CĂPITANUL Toată povestea asta e penibilă!
LAURA CU cît e mai penibilă, cu atît mai ridicol eşti tu! CĂPITANUL Iar tu *nu}*
LAURA NU ! Asta ca să-ţi dai seama cît de iscusit am aranjat lucrurile.
CĂPITANUL Iată de ce nu reuşim noi să vă venim de hac! LAURA Dacă-i aşa, de ce vrei să porneşti la luptă contra unui duşman mai puternic? CĂPITANUL Mai puternic?
LAURA Da! Pare poate ciudat, dar totdeauna m-am simţit superioară unui bărbat. CĂPITANUL Lasă, că-ţi găseşti şi tu într-o bună zi naşul, de o să-1 pomeneşti toată viaţa. LAURA O să fie interesant. DOICA *(intră)* : Masa e servită. Poftiţi, vă rog! LAURA Da, cu plăcere!
Căpitanul ezită; apoi ia loc într-un fotoliu în apropierea mesei de lingă divan.
LAURA NU vii la cină? CĂPITANUL NU, mulţumesc, nu mănînc nimic.
LAURA Eşti supărat? CĂPITANUL NU, dar nu mi-e foame.
LAURA Hai, vino! Altfel o să mai pună unul sau altul întrebări de care, zău că nu e nevoie! Te rog, vino! Ei, dacă nu vrei, la revedere! *(Pleacă.)*
67
DOICA Domnule Adolf, dar ce s-a întîmplat? CĂPITANUL NU ştiu. Poţi să-mi spui cum de reuşiţi voi să suciţi şi să învîrtiţi un om în toată firea ca pe un copil?
DOICA Nici eu nu ştiu, dar poate fiindcă toţi bărbaţii — fie mari, fie mici — tot de femei sînt născuţi... CĂPITANUL în schimb, nici o femeie nu e născută de un bărbat. Şi totuşi *eu* sînt tatăl Berthei. Spune, Margret, tu nu crezi că e aşa? Nu crezi? DOICA Doamne, zău că vorbiţi ca un copil! Se-nţelege că sînteţi tatăl copilului dumneavoastră. Veniţi la masă şi nu mai staţi acolo aşa îmbufnat. Poftiţi! CĂPITANUL Ieşi afară femeie! La naiba cu voi, scorpiilor!
(Strigă spre antreu). Svârd! Svârd! ORDONANŢA Ordonaţi, domnule căpitan! CĂPITANUL Spune să înhame caii la sanie, imediat!
DOICA Domnule căpitan! Dar ascultaţi-mă şi pe mine... CĂPITANUL Ieşi afară, femeie! Imediat!
DOICA Doamne, ce ne facem acum?
CĂPITANUL *(îşi pune chipiul şi se pregăteşte să plece):* Să nu mă aşteptaţi; nu mă întorc înainte de miezul nopţii! *(Pleacă.)*
DOICA Doamne, Isuse Hristoase, ce-o să se mai întîm-ple?

Actul al doilea

Acelaşi decor ca în actul precedent. Pe masă o lampă aprinsă. E noapte.

SCENA I

Doctorul. Laura.
DOCTORUL După cîte mi-am putut da seama din convorbirea noastră, situaţia nu este încă destul de clară. în primul rînd aţi făcut o greşeală; aţi spus că domnul căpitan a ajuns la aceste rezultate remarcabile examinînd alte planete cu ajutorul unui microscop. Cînd am aflat că e vorba de un spectroscop, m-am lămurit că nu poate fi bănuit de alienare mintală; s-ar putea, dimpotrivă, spune că şi-a cîştigat merite deosebite în domeniul ştiinţei. LAURA Bine, dar n-am spus că e alienat mintal.
DOCTORUL Doamnă, am reţinut exact convorbirea noastră şi îmi aduc bine aminte că v-am pus o întrebare tocmai în legătură cu problema principală, fiindcă am crezut că nu auzisem bine. Trebuie să fim foarte atenţi, cînd aducem astfel de acuzaţii; ele ar putea să ducă pînă la a declara pe cineva iresponsabil! LAURA A declara iresponsabil?
DOCTORUL Da. Ştiţi doar că o persoană, care nu e în deplinătatea facultăţilor sale mintale, îşi pierde drepturile civile şi familiale. LAURA NU, n-am ştiut.
DOCTORUL Mai există încă o problemă, care îmi dă de bănuit. Dînsul spunea că mai mulţi librari nu i-au răspuns la scrisori. Oare nu cumva dumneavoastră

sînteţi cea care dintr-o greşită bunăvoinţă, aţi întrerupt această corespondenţă?
LAURA Ba da. Dar am socotit că e de datoria mea să apăr interesele familiei. Nu puteam rămîne cu braţele încrucişate, lăsîndu-1 să ne ruineze pe toţi.
DOCTORUL Vă rog să mă scuzaţi, dar cred că nu v-aţi gîndit unde pot să ducă urmările unei asemenea acţiuni. Dacă descoperă că v-aţi amestecat în ascuns în activitatea lui, toate bănuielile sale vor fi dintr-o dată confirmate. în plus, prin intervenţia aceasta n-aţi făcut decît să-i îngrădiţi dorinţa de afirmare şi să-i puneţi răbdarea la grea încercare. Dumneavoastră aţi simţit doar personal cît e de exasperant, cînd cineva îţi contracarează cele mai arzătoare dorinţe şi îţi anihilează la tot pasul voinţa. LAURA Mai e vorbă?!
DOCTORUL Atunci gîndiţi-vă, cam ce trebuie să fi simţit şi dînsul.
LAURA *(se ridică):* E miezul nopţii şi încă n-a venit acasă. Cine ştie ce se mai poate întîmpla.
DOCTORUL Spuneţi-mi, vă rog, ce s-a întîmplat în seara asta, după ce-am plecat eu; trebuie să ştiu. LAURA A bătut cîmpii pe teme din cele mai năstruşnice, închipuiţi-vă, a ajuns, de pildă la ideea că el nu e tatăl propriului său copil.
DOCTORUL Ciudat. Dar cum de i-a putut veni în minte una ca asta?
LAURA Cred că a stat de vorbă cu cineva competent în materie de educaţia copiilor; cînd i-am luat apărarea fetei, s-a înfierbîntat aşa de rău, încît la un moment dat a trîntit-o, aşa tam-nisam, că nimeni nu poate şti cine e tatăl unui copil. Dumnezeu mi-e martor că am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să-1 liniştesc, dar acum cred că nu mai e nimic de făcut. *(Plînge.)*
DOCTORUL De fapt, aşa nu mai merge; trebuie să facem ceva, fără să-i dăm însă ocazia să intre la bănuieli. Spuneţi-mi, domnul căpitan a avut şi mai de mult astfel de idei fixe?
LAURA Da, acum şase ani; chiar el i-a scris atunci medicului o scrisoare în care-i spunea că i-e teamă să nu-şi piardă minţile.
DOCTORUL Ei, asta-i o poveste cu implicaţii adînci: sanctuarul vieţii de familie şi aşa mai departe, şi

nu pot să aprofundez toate aspectele; nu-mi rămîne decît să mă mărginesc la elementele palpabile. Din păcate, cele întîmplate nu mai pot fi schimbate, iar tratamentul trebuie să se bazeze pe faptele concrete. Unde credeţi că-i acum?
LAURA NU ştiu. De altfel, ar fi greu de ghicit; e atît de ciudat de cîtva timp!
DOCTORUL Vreţi să-1 aştept pînă se întoarce? Ca să-i risipim orice bănuială, aş putea să-i spun că am consultat-o pe mama dumneavoastră, care nu se simte bine.
LAURA Foarte bine! Nu ne părăsiţi, domnule doctor; dacă aţi şti cît sînt de îngrijorată. Oare n-ar fi mai bine să-i spuneţi pe faţă ce credeţi despre starea lui?
DOCTORUL Aşa ceva nu li se spune niciodată bolnavilor mintali. Cel mult dacă aduc ei vorba, dar şi atunci numai pe departe. Prin urmare, depinde ce întorsătură va lua discuţia noastră. Ar fi bine să nu mai rămîn aici; mă retrag chiar acum în camera de alături; lucrurile vor părea mai puţin ticluite.
LAURA Da, e mai bine aşa; în schimb, Margret poate să rămînă... Ea e cea care-1 aşteaptă totdeauna noaptea pînă vine acasă şi ea e în acelaşi timp singura care-1 poate influenţa *(Se duce la uşa din stingă.)* Margret! Margret!
DOICA Da, doamnă! Domnul e acasă ?
LAURA NU, stai aici şi aşteaptă-1 pînă cînd vine, spune-i că mama e bolnavă şi că a venit domnul doctor s-o vadă.
DOICA Da, da, fac eu aşa ca totul să iasă bine.
LAURA *(deschide uşa spre locuinţă):* Vreţi să intraţi aici, domnule doctor? DOCTORUL Vă mulţumesc, doamnă!
SCENA II
DOICA *(sade la masă; ia de pe masă o psaltire şi îşi pune ochelarii):* Da, da! Da, da! *(Citeşte cu jumătate voce) :*
Un lucru jalnic şi de plîns E scurta noastră viaţă Al morţii înger prin tării în patru vînturi strigă:

Deşertăciune, deşertăciune! Da, da! Da, da!

Şi-a îngerilor spadă nemilos doboară Făpturile toate, aicea, pe pămînt. Doar plînsete, jale rămîn pînla urmă Scrise să fie pe piatra de mormînt! Deşertăciune, deşertăciune!

Da, da!

BERTHA *(intră ţinînd în mînă un ibric şi o broderie; vorbeşte încet):* Margret, îmi dai voie să stau şi eu cu tine ? Mi-e aşa de frică sus! DOICA Dumnezeule, dar nu te-ai culcat încă? BERTHA Trebuie să cos; e darul de Crăciun pentru tata!

Şi aici, ceva bun pentru tine!

DOICA Bine, draga mea, dar nu se poate; doar ştii că trebuie să te scoli devreme mîine dimineaţă, şi e trecut de miezul nopţii. BERTHA Ei, şi ce contează. Mi-e frică să stau singură sus, cred că umblă stafii. DOICA Ca să vezi, n-am tot spus eu? în casa asta sigur umblă stafii. Dar ce-ai auzit, draga mea? BERTHA Ştii, mi s-a părut că cineva cîntă sus, în pod.

DOICA în pod! La ora asta!

BERTHA Şi era un cîntec trist, trist, cum n-am mai auzit niciodată. Mi se părea că vine din cămăruţa din pod unde e leagănul, ştii, la stînga... DOICA Vai, vai, vai! Ce urgie de vreme în noaptea asta! Cred că vîntul o să dărîme coşurile. „Vai, ce e viaţa pe pămînt?... Jale, chinuri şi necaz. Chiar cînd se pare că-i mai bună, ea nu-i decît venin amar." Da, copilul meu drag, să dea Dumnezeu să avem parte de un Crăciun fericit! BERTHA Margret, e adevărat că tata e bolnav?

DOICA Da, e bolnav. BERTHA Atunci, nu mai sărbătorim Crăciunul! Şi de ce nu stă în pat, dacă e bolnav?

DOICA Ei, fetiţa mea, aşa e boala lui că nu trebuie să stea în pat. Parcă umblă cineva sus pe palier.

Acum du-te şi te culcă şi ia şi ibricul cu tine, altfel se supără tata.

BERTHA *(pleacă; în mînă ţine ibricul):* Noapte bună, Margret!

DOICA Noapte bună, copilul meu, Dumnezeu să te aibă în pază!

SCENA III

Căpitanul. Doica.

CĂPITANUL *(îşi scoate mantaua):* Cum, nu dormi încă? Du-te şi te culcă! DOICA Am vrut să vă aştept!

Căpitanul aprinde lampa; deschide biroul; se aşaza şi scoate din buzunar scrisori şi ziare.

DOICA Domnule Adolf! CĂPITANUL Ce doreşti?

DOICA Doamna bătrînă e bolnavă. A venit domnul doctor. CĂPITANUL E ceva grav?

DOICA NU, nu cred. E numai o răceală. CĂPITANUL *(se ridică):* Margret, cine a fost tatăl copilului tău?

DOICA O, dar v-am spus de atîtea ori că a fost tîrîie-brîul acela de Johansson.

CĂPITANUL Eşti sigură că el a fost?

DOICA Vai, ce copil sînteţi; cum să nu fiu sigură, cînd numai el a fost?

CĂPITANUL Dar el a fost sigur că e unicul? Nu, n-a putut să fie sigur, tu însă ai *fost.* Iată care e diferenţa. DOICA EU nu văd nici o diferenţă.

CĂPITANUL NU, nu poţi s-o vezi, dar o diferenţă există totuşi. *(Răsfoieşte un album de fotografii de pe masă.)*. Crezi că Bertha îmi seamănă? *(Priveşte o fotografie din album.)*

DOICA Da, semănaţi ca două picături de apă! CĂPITANUL Dar Johansson a recunoscut că el e tatăl?

DOICA Ei da, a fost silit! CĂPITANUL E teribil!... Iată-1 şi pe doctor.

SCENA IV

Căpitanul. Doica. Doctorul.

CĂPITANUL Bună seara, doctore. Cum e soacră-mea? DOCTORUL Nimic periculos: nu-i decît o formă mai uşoară de entorsă la piciorul stîng.

CĂPITANUL Parcă Margret spunea că e o răceală. Se pare că sînt mai multe păreri în privinţa asta. Margret, du-te şi te culcă!

Doica pleacă. Pauză.

CĂPITANUL Fiţi bun şi luaţi loc, domnule doctor.

DOCTORUL *(ia loc) :* Mulţumesc!
CĂPITANUL E adevărat că din încrucişarea unei zebre cu un cal iese un mînz vărgat?
DOCTORUL *(mirat):* Perfect adevărat!
CĂPITANUL E adevărat că mînjii următori ies tot vărgaţi, dacă, în continuare, încrucişarea este făcută cu un armăsar ?
DOCTORUL Da, şi asta e adevărat!
CĂPITANUL Prin'urmare, în anumite împrejurări, un armăsar poate să fie tatăl unui mînz vărgat şi invers?
DOCTORUL Da, aşa se pare!
CĂPITANUL Prin urmare asemănarea progeniturii cu tatăl nu dovedeşte nimic.
DOCTORUL O...
CĂPITANUL CU alte cuvinte: paternitatea nu poate să fie dovedită.
DOCTORUL O...
CĂPITANUL Dumneavoastră sînteţi văduv, dar aţi avut copii, nu-i aşa ?
DOCTORUL Da-a...
CĂPITANUL NU v-aţi simţit niciodată ridicol ca tată? După mine, nu există ceva mai comic decît un tată care-şi duce copilul de mînă pe stradă, sau un tată care vorbeşte despre copilul *său.* De fapt, ar trebui să spună „copilul soţiei mele". N-aţi avut niciodată sentimentul că există un element de echivoc în situaţia dumneavoastră, n-aţi avut de loc momente de îndoială, n-aş vrea să zic bănuieli; ca om de onoare presupun că soţia dumneavoastră a fost mai presus de orice bănuieli!
DOCTORUL NU, n-am simţit niciodată aşa ceva; dar vedeţi, domnule căpitan, copiii trebuie acceptaţi cu încredere, spune, mi se pare, Goethe.
CĂPITANUL încredere, cînd e vorba de o femeie? E riscant. DOCTORUL Bine, dar există mai multe categorii de femeij
CĂPITANUL Cercetările mai recente au dovedit că nu există decît o singură categorie! în tinereţe, eram un bărbat bine făcut si — dacă ar fi să mă laud —

chiar frumos. îmi aduc acum aminte de două întîmplări; impresiile pe care le-am avut atunci mi-au trezit mai tîrziu temerile. Călătoream odată cu vaporul. Şedeam cu cîţiva prieteni într-un salon. La un moment dat, vine şi se aşază vizavi de mine tînăra proprietară a restaurantului şi ne spune cu ochii plini de lacrimi că logodnicul ei s-a prăpădit nu de mult într-un naufragiu. Ne-am exprimat cu toţii părerea de rău, iar eu am comandat şampanie. După al doilea pahar, i-am atins piciorul, după al patrulea genunchiul şi pînă dimineaţa următoare o şi consolasem.
DOCTORUL Ei da, dar asta a fost o excepţie!
CĂPITANUL Să vedeţi însă şi celălalt caz, care s-ar părea că nu constituie o excepţie. Eram la Lysekil[1], şi se afla acolo o doamnă tînără, împreună cu copiii ei; soţul rămăsese în oraş. Era bigotă, avea principii foarte severe, îmi ţinea tot felul de predici moralizatoare, era onorabilă în toate privinţele — cel puţin aşa credeam. Apoi a împrumutat de la mine o carte, pe urmă încă una; înainte de a pleca, mi-a restituit cărţile — ceea ce se întîmplă mai rar. La vreo trei luni după aceea, am găsit într-una din ele un bileţel cu o explicaţie destul de clară. O explicaţie nevinovată, atît de nevinovată cît poate să fie o declaraţie de dragoste făcută de o femeie căsătorită unui domn străin, care nu-i făcuse nici un fel de avansuri. Morala: să nu crezi niciodată prea mult!
DOCTORUL Dar nici prea puţin!
CĂPITANUL Aşa este! Dar vedeţi, doctore, femeia aceea îşi dădea atît de puţin seama de nemernicia ei încît — foarte natural — îi spunea soţului ei că mă place. Tocmai aici e primejdia; ele nu sînt conştiente de depravarea lor instinctivă. E o circumstanţă atenuantă, e adevărat; dar ea nu anulează sentinţa, cel mult o face mai blîndă!
DOCTORUL Domnule căpitan, gîndurile dumneavoastră alunecă pe o pantă patologică; trebuie să fiţi atent.
CĂPITANUL NU e nevoie să folosiţi cuvîntul patologic vedeţi toate cazanele cu aburi explodează cînd mano-metrul arată o sută de grade, dar o sută de grade
[1] Staţiune balneară pe coasta de vest a Suediei, la nord de Goteborg. 75
nu înseamnă acelaşi lucru la toate cazanele, mă înţelegeţi? De altfel, dumneavoastră sînteţi aici, ca să mă ţineţi sub observaţie. Dacă n-aş fi bărbat, aş avea dreptul să acuz, sau să regret, cum se spune cu atîta dibăcie; aş putea, eventual, să vă dau întregul diagnostic, ba chiar mai mult întregul istoric al

bolii; dar, din păcate, sînt bărbat şi nu am altceva de făcut decît să încrucişez braţele, ca romanii, şi să-mi ţin respiraţia pînă mor. Noapte bună!
DOCTORUL Domnule căpitan! Dacă sînteţi bolnav, nu vă ştirbiţi cu nimic onoarea de bărbat, spunîndu-mi totul. Trebuie să ascult şi partea cealaltă.
CĂPITANUL Cred că v-a fost destul şi una singură.
DOCTORUL NU, domnule căpitan! Ştiţi, cînd am auzit-o pe doamna Alving ţinînd discursul funebru la moartea soţului său, mi-am zis: păcat, mare păcat că omul ăsta a murit!
CĂPITANUL Credeţi că Alving ar fi spus ceva, dacă ar fi trăit? Vă închipuiţi că dacă vreunul din bărbaţii care au murit ar învia, l-ar crede cineva? Noapte bună, domnule doctor! Vedeţi, sînt calm, puteţi deci merge să vă culcaţi!
DOCTORUL Atunci, noapte bună, domnule căpitan. Să ştiţi că de problema aceasta nu mă mai ocup.
CĂPITANUL Adică, sîntem duşmani de acum încolo?
DOCTORUL Nici vorbă! Păcat doar că nu putem fi prieteni. Noapte bună! *(Iese.)*
CĂPITANUL *(îl însoţeşte pe Doctor pînă la uşa din fund; apoi merge la uşa din stînga şi o întredeschide) :* Hai, vino să stăm de vorbă. Ştiu că ai stat aici după uşă şi ai ascultat.

SCENA V

Laura intra jenaţi. ^Cîpitanul ss aşază la biroul deschis.

CĂPITANUL E foarte tîrziu, totuşi trebuie să stăm de vorbă şi să punem lucrurile la punct. Ia loc. *(Pauză.)* Am fost în seara asta la poştă şi am adus cîteva scrisori! Reiese că ai dosit atît scrisorile sosite, cît şi pe cele care trebuiau expediate. Urmarea: tărăgănarea aceasta a zădărnicit rezultatul la care ajunsesem în urma cercetărilor mele.

LAURA CĂPITANUL
LAURA
CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
Am fost îngrijorată, fiindcă din cauza celeilalte preocupări îţi neglijai serviciul. N-ai fost de loc îngrijorată. Dimpotrivă, erai convinsă că într-o bună zi cealaltă preocupare îmi va aduce mai multă glorie decît serviciul; adevărul e că n-ai vrut ca eu să devin renumit; asta ar fi scos şi mai mult în evidenţă nulitatea ta. Apoi am mai interceptat şi o serie de scrisori care îţi erau adresate ţie. Ai procedat nobil.
Tu ai, cum s-ar spune, păreri bune despre mine. Iar astea te-au făcut să duci vreme îndelungată o adevărată campanie ca să-i îndepărtezi pe vechii mei prieteni, alimentînd un anumit zvon în legătură cu starea mea psihică. Şi iată că strădaniile tale au fost încununate de succes; nimeni nu mai crede în momentul de faţă că sînt în toate minţile, de la şef pînă la bucătăreasă. în realitate situaţia e următoarea: sînt perfect normal, după cum şi tu ştii prea bine, aşa încît pot să-mi îndeplinesc atît obligaţiile de serviciu cît şi pe cele de tată de familie; sînt stăpîn şi pe sentimentele mele, cît timp facultăţile volitive îmi rămîn nevătămate; tu însă le subminezi de multă vreme, aşa încît s-ar putea întîmpla ca în curînd arcul să plesnească şi maşinăria să se dea peste cap. Nu vreau să fac apel la sentimentele tale — n-ai aşa ceva şi tocmai în asta constă forţa ta — apelez în schimb la interesele tale. Să auzim.
Purtarea ta a reuşit să-mi trezească anumite bănuieli; mă tem că puterea mea de judecată se va întuneca în curînd şi gîndurile vor începe să-mi rătăcească. E nebunia care se apropie, pe care tu o aştepţi de mult şi care poate să mă cuprindă în orice moment. Şi acum se iveşte următoarea întrebare: oare e mai rentabil pentru tine să rămîn sănătos sau să mă îmbolnăvesc? Gîndeşte-te! Dacă îmi pierd sănătatea, îmi pierd şi serviciul, şi rămîneţi fără ajutor. Dacă mor, vă revine renta mea viageră. Iar dacă m-aş sinucide, n-aţi primi nimic. Prin urmare, interesul tău este să-mi trăiesc viaţa, cît mi-e dat, pînă la capăt.
LAURA Vrei să-mi întinzi o cursă?

CĂPITANUL
LAURA
CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL

LAURA CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
LAURA
CĂPITANUL
1 LAURA
CĂPITANUL
LAURA

CĂPITANUL

LAURA

CĂPITANUL

Desigur! Depinde de tine dacă o ocoleşti sau te laşi prinsă în ea.
Vrei să spui că ai putea să te sinucizi? Nu faci tu una ca asta!
Eşti sigură? Crezi într-adevăr că un om poate să trăiască, atunci cînd nu are nici pentru ce, nici pentru cine? Prin urmare capitulezi? Nu, propun pace. Condiţiile ?
Să-mi pot menţine integritatea facultăţilor mintale. Fă să dispară îndoielile mele şi renunţ la luptă.
Care îndoieli?
Cu privire la naşterea Berthei. Există îndoieli în privinţa asta? Da, există şi tu eşti cea care le-a trezit.
Eu?
Da, tu; mi le-ai picurat în ureche ca otrava de cucută, iar împrejurările le-au întărit. Scapă-mă de nelinişte care mă roade, spune-mi pe faţă: aşa este, nu tu eşti tatăl, şi te iert dinainte. Nu pot să iau asupra mea o vină pe care n-o am. Ce contează pentru tine, din moment ce ai siguranţa că nu voi spune nimănui nimic. Doar nu-ţi închipui că o să-mi trîmbiţez propria mea ruşine ?
Adică vrei să zici că dacă spun că *nu-i* aşa, nu ai linişte, iar dacă spun că *e* aşa, atunci ai? înseamnă deci că *doreşti* să fie aşa. E ciudat, dar asta este; fiindcă prima ipoteză nu poate fi dovedită, pe cînd a doua poate. Ai motive să te îndoieşti de fidelitatea mea? Da şi nu!
Cred că vrei să arunci vina pe mine, ca să mă poţi înlătura şi să dispui apoi singur de copil după bunul tău plac. Dar nu mă prinzi aşa uşor în cursă.
îţi închipui că aş fi dispus să mă ocup de copilul altuia, dacă aş fi convins că eşti vinovată? Sînt sigură de asta şi tocmai de aceea cred că ai minţit adineauri, cînd ai spus că mă ierţi dinainte.
(se ridică de pe scaun): Laura, salvează-mă, sal-vează-mă, că-mi pierd minţile. Tu nu înţelegi ce spun. Dacă acest copil nu e al meu, n-am nici
78
LAURA CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
un drept asupra lui, şi nici nu vreau să am. Or, tu tocmai asta urmăreşti. Nu-i aşa? Sau poate mai vrei şi altceva? Vrei ca *tu* să ai autoritate asupra copilului, iar *eu* să mă îngrijesc în continuare de întreţinerea lui?
Vreau autoritatea, fireşte. La urma urmei, pentru ce altceva am dus toată lupta asta pe viaţă şi pe moarte, dacă nu pentru autoritate? Eu nu cred în viaţa viitoare, aşa că pentru mine copilul reprezintă tocmai perpetuarea vieţii mele de aci. Copilul întruchipează concepţia mea despre veşnicie, poate singura căreia îi corespunde şi în realitate ceva. Dacă o pierd, s-a terminat şi cu viaţa mea.
Oare de ce n-am divorţat la timp? Fiindcă ne lega copilul; dar legătura asta s-a transformat cu timpul într-un adevărat lanţ. Şi, pînă la urmă, cu ce m-am ales ? Cu ce ? Nu m-am gîndit niciodată la acest lucru, dar iată că acum se trezesc amintiri .. . care acuză sau poate chiar condamnă. în primii doi ani de căsătorie n-am avut copii, ştii bine de ce. La un moment dat m-am îmbolnăvit grav; era cît pe aci să mă prăpădesc. într-o zi — îmi mai revenisem puţin — aud nişte voci în salon. Erai tu cu avocatul;

vorbeaţi despre averea mea, avere pe care o mai posedam atunci. Avocatul ţi-a spus că nu poţi moşteni nimic, fiindcă nu avem copii, apoi te-a mai întrebat dacă nu cumva eşti gravidă. N-am auzit ce ai răspuns. M-am făcut sănătos şi s-a născut copilul. Cine e tatăl? Tu!
Nu, nu sînt eu! E ceva murdar în toată afacerea asta, ceva ce abia acum începe să iasă la lumină. Şi încă ce murdar! Aţi fost generoşi şi i-aţi eliberat pe sclavii negri, dar ţineţi în schimb sclavi albi. Am muncit din greu m-am spetit ca un rob pentru tine şi copilul tău, pentru maică-ta, pentru servitoarele tale. Am renunţat să fac carieră, să fiu avansat, am trecut prin adevărate torturi, nu ştiu cîte nopţi n-am dormit, chinuit de grijă pentru existenţa voastră, pînă cînd am încărunţit de tot; toate astea pentru ca să poţi trăi fără griji, pentru ca la bătrîneţe să te bucuri din nou de viaţă prin copilul tău. Şi am suportat totul fără să mă plîng, fiind încredinţat

LAURA
CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
că sînt tatăl acestui copil. Iată forma cea mai clară de furt, iată sclavia cea mai brutală. Am făcut şaptesprezece ani de muncă silnică fără sa am nici o vină; ce poţi să-mi dai în schimb? Acum zău că eşti nebun de-a binelea! *(se aşază):* Păi, exact asta şi doreşti! Am văzut cum faci tot posibilul să-ţi ascunzi fapta murdară. Mi-a fost milă de tine, n-am înţeles de ce te fră-mînţi atîta, te-am mîngîiat adesea fără să ştiu cît de încărcată ţi-e conştiinţa; credeam că pot alunga în felul acesta eventuale idei bolnăvicioase; te-am auzit strigînd în somn, dar mi-am zis că e mai bine să nu te trezesc. îmi aduc bine aminte; era în noaptea dinaintea zilei de naştere a Berthei, cam între două şi trei; nu mă culcasem încă: citeam. La un moment dat ai scos un ţipăt puternic în somn, ca şi cum cineva ar fi vrut să te stringă de gît: „Nu veni! Nu veni!" ziceai. Am bătut cu putere în perete, că nu voiam să mai aud. Avusesem eu bănuielile mele, de ce să le mai aud şi confirmate. Toate astea pentru tine le-am suportat, tu ce faci în schimb pentru mine?
Ce pot să fac? Pot să-ţi jur pe Dumnezeu şi pe ce am mai sfînt, că *tu* eşti tatăl Berthei. Ce mai contează acum, din moment ce chiar tu ai spus mai înainte că o mamă poate şi trebuie să comită orice fărădelege pentru copilul ei. Te rog ... în amintirea trecutului... te implor ca un muribund: dă-mi lovitura de graţie, spune-mi totul. Nu vezi, sînt neajutorat ca un copil, nu-ţi dai seama că mă plîng ca unei mame: uită că sînt bărbat, uită că sînt soldat, care cu un singur cuvînt îi poate pune la respect pe toţi; nu cer acum decît milă ca un bolnav, renunţ la toate drepturile, cer numai îndurare. *(se apropie şi-i pune mina pe frunte):* Dar ai început să plîngi omule!
Da, plîng, deşi sînt bărbat. Parcă un bărbat n-are şi el ochi? N-are mîini, membre, simţuri, porniri, pasiuni? Nu se hrăneşte cu aceleaşi produse, nu este încălzit vara de acelaşi soare şi expus iarna aceluiaşi *per r** f<™-.=

.
jeluiască? De ce n-ar putea şi un soldat să plîngă? Fiindcă nu e bărbăteşte? şi, în fond, de ce nu e bărbăteşte?
LAURA Plîngi copilul meu, că vine iarăşi mama la tine. îţi mai aduci aminte cum am intrat în viaţa ta ca o a doua mamă? Trupul tău mare şi puternic era lipsit de vlagă; erai ca un copil mare care s-a născut prematur, sau a fost poate nedorit. CĂPITANUL Da, e drept, aşa a şi fost; tata şi mama nu m-au vrut şi m-am născut fără să fiu dorit. Iată de ce, cînd ne-am unit destinele, am avut senzaţia că s-a împlinit ceva în mine, şi aşa ai ajuns tu să fii stăpînul în casă; iar eu, care la cazarmă dădeam comenzi trupei, am devenit acasă un simplu executant; am început încetul cu încetul să te admir ca pe o fiinţă superioară, mai înzestrată, să te ascult ca un copil mic şi nepriceput. LAURA E adevărat, aşa a fost, şi de aceea te-am iubit ca pe copilul meu. Dar, asta o ştii şi tu prea bine, de cîte ori simţămintele tale se schimbau şi te transformai în amantul meu, îmi era ruşine; îmbrăţişarea ta era pentru mine o plăcere urmată de mustrări de conştiinţă, ca într-un incest. Mama se prefăcea în iubită, pfui!
CĂPITANUL Da, am observat, dar n-am înţeles despre ce e vorba. Aveam impresia că mă dispreţuieşti pentru lipsa mea de bărbăţie şi încercam să te recuceresc, comportîndu-mă ca un bărbat adevărat.
LAURA Da, şi tocmai în asta a constat greşeala. Vezi, mama îţi era prietenă, dar femeia duşman ; iubirea între sexe înseamnă luptă; dar să nu crezi că ţi-am cedat; eu nu am dat, ci am luat ceea ce am vrut să iau. Totuşi tu ai avut faţă de mine o superioritate pe care o simţeam şi voiam s-o simţi şi tu.
CĂPITANUL Superioritatea ai avut-o totdeauna tu; puteai să mă hipnotizezi, să mă faci să nu văd şi să

nu aud nimic; puteai să-mi dai un cartof crud sugerîn-du-mi că e o piersică; m-ai putut face să admir ideile tale simpliste, de parcă ar fi fost inspiraţii geniale; ai fi putut chiar să mă faci să săvîrşesc o josnicie de dragul tău. Dar în fond erai lipsită de inteligenţă, şi în loc să urmezi sfaturile pe care ţi le dădeam, făceai ce te tăia capul. Iar mai tîrziu, cînd mi-am dat seama că onoarea mea

81

LAURA CĂPITANUL

LAURA

CĂPITANUL

LAURA

CĂPITANUL

LAURA

CĂPITANUL

LAURA CĂPITANUL

LAURA CĂPITANUL

LAURA CĂPITANUL

este în joc, am vrut să o reabilitez printr-o acţiune măreaţă: un act de eroism, o descoperire, sau chiar sinucidere onorabilă. Am vrut să plec pe front, dar nu mi s-a dat voie. Atunci m-am dedicat cu trup şi suflet ştiinţei. Şi tocmai cînd urma să întind mîna şi să culeg roadele, exact în momentul acela mi-ai tăiat braţul. Acum sînt dezonorat, nu mai pot rămîne în viaţă, un bărbat nu poate trăi fără onoare. Dar o femeie?

O femeie da, fiindcă ea are copiii pe care un bărbat nu-i are. Dar noi — ca atîţia alţii — am trăit inconştienţi ca nişte copii, plini de idealuri şi iluzii, şi apoi ne-am trezit. Dar cum? Avînd pe pernă picioarele în loc de cap; iar cel ce ne-a trezit a fost şi el un somnambul. Cînd femeile îmbătrînesc şi încetează să mai fie femei, le cresc fire de barbă pe obraz; oare ce le-o fi cres-cînd bărbaţilor cînd îmbătrînesc şi încetează să mai fie bărbaţi ? Cocoşii care cîntau nu mai erau cocoşi, ci claponi; totuşi găinile au răspuns chemării; cînd s-a crăpat de ziuă, stăteam încă în bătaia lunii — un clar de lună cu ruine, ca în vremurile bune de demult. De fapt, era doar o moţăiala, ca dimineaţa înainte de sculare cu visuri năstruşnice — dar e curios că nu ne-am trezit de-a binelea nici pînă acum! Zău că trebuia să te faci scriitor! Mai ştii?

Mi-e somn acum; dacă-ţi mai vin în minte şi alte fantasmagorii, amînă-le pentru mîine. Un cuvînt încă despre lucruri reale. Mă urăşti? Da, cîteodată! Cînd eşti bărbat. Asta aduce a ură de rasă. Dacă e adevărat că ne tragem din maimuţă, probabil că ea a fost reprezentată de cel puţin două specii. Fiindcă noi doi, cel puţin, nu semănăm de loc unul cu altul.

Ce vrei să spui cu toate astea?

Simt că în lupta asta unul din noi trebuie să

cadă.

Care?

Cel mai slab, fireşte!

Iar cel mai tare are dreptatea de partea lui?

Totdeauna, din moment ce are şi puterea!

LAURA

CĂPITANUL

LAURA

CĂPITANUL

LAURA

CĂPITANUL

LAURA

CĂPITANUL

LAURA

CĂPITANUL

LAURA

LAURA

Atunci *eu* am dreptate?

Dar dispui deja de putere?

Da, de o putere garantată de lege, mîine, cînd

o să te pun sub tutelă.
Sub tutelă?
Da, şi apoi îmi cresc copilul cum cred *eu,* fără
să mai ţin seamă de fanteziile tale.
Şi cine o să suporte cheltuielile pentru educaţia
ei, cînd n-o să mai fiu eu?
Pensia ta!
(merge spre ea cu o mină ameninţătoare): Şi cum
poţi să mă pui sub tutelă?
Pe baza acestei scrisori, o copie legalizată este
şi la instanţa de tutelă.
Ce scrisoare?
(se retrage spre uşa din stingă): A ta! Declaraţia
ta către doctor că eşti nebun!
Căpitanul o priveşte fără să scoată ***un*** *cuvînt.*
Ţi-ai îndeplinit acum atît misiunea de tată — necesar din păcate — cît şi pe cea de susţinător. Nu mai e nevoie de tine, deci poţi să pleci. Poţi să pleci; ai văzut acum că inteligenţa mi-e la fel de neştirbită ca voinţa. Trebuie să pleci; în caz contrar eşti obligat să accepţi situaţia.
Căpitanul merge la masă; apucă lampa arzînd şi o ***aruncă*** *după Laura, care, între timp, ieşise pe uşă* ***mergînd de-a-ndă-****rătelea.*

Actul al treilea

DOICA *(aparte, cu jumătate voce):* Doamne, ajută-ne după mare mila ta! Oare cum o să se sfîrşească toate astea?
LAURA Uite, dă-i scrisoarea asta lui Nojd! Mama să nu afle nimic! înţelegi ?
Doica merge la uşă. Laura trage un sertar de la birou şi scoate hîvtie   de scris.
LAURA DOICA
LAURA
DOICA
LAURA
DOICA
LAURA
DOICA
LAURA
DOICA LAURA
NOJD LAURA
NOJD LAURA
DOICA LAURA
Acelaşi decor ca în actul precedent. Dar o altă lampă. Uşa tapisată e baricadată cu un scaun.
SCENA I
Laura.   Doica.
Ai cheile la tine?
Da, le-am luat din hainele domnului, cînd le-a
scos Nojd să le perie.
Va să zică Nojd e de serviciu astăzi. Da, el! Dă-mi cheile!
Parcă le-aş fi furat! Auziţi cum umblă în camera lui. în sus şi-n jos, în sus şi-n jos. Uşa e încuiată bine?
Da, este!
(deschide biroul şi ia loc): Stăpîneşte-ţi sentimentele, Margret. Trebuie să încercăm să ne salvăm pe noi toţi. *(Cineva bate la uşă.)* Cine e? *(deschide):* Nojd!
Să intre!
(intră): O telegramă de la domnul colonel! Dă-o încoace!   *(Citeşte.)* Da!...   Nojd,   ai scos toate cartuşele din arme şi din cartuşiere? Am făcut totul aşa cum mi s-a ordonat! Atunci aşteaptă afară pînă răspund la scrisoarea domnului colonel!
Nojd pleacă. Laura scrie.
Auziţi! Oare ce-o fi făcînd acolo sus! Taci, pînă scriu!

Se aude zgomotul unui fierăstrău. 84

SCENA II

Laura. Pastorul ia un scaun şi se aşază lingă Laura la birou.

PASTORUL Bună seara, Laura. Am fost plecat azi de acasă toată ziua şi nu m-am întors decît tîrziu. Aud că la voi s-au întîmplat lucruri grave. LAURA Da, dragul meu, aşa o noapte şi o zi cum au fost astea din urmă n-am mai apucat de cînd mă ştiu.

PASTORUL Dar, văd totuşi că eşti teafără.

LAURA Da, mulţumesc lui Dumnezeu, dar închipuie-ţi ce s-ar fi putut întîmpla.

PASTORUL Spune-mi, cum a început ? Am auzit mai multe variante.

LAURA A început cu una din elucubraţiile lui cele mai năstruşnice cum că n-ar fi tatăl lui Bertha şi s-a terminat cu aruncarea lămpii aprinse după mine.

PASTORUL Teribil! Asta-i demenţă curată! Şi acum, ce-i de făcut ?

LAURA Trebuie să încercăm să împiedicăm noi izbucniri de violenţă. între timp doctorul a trimis la spitalul de boli nervoase după o cămaşă de forţă. I-am scris colonelului care e situaţia şi am încercat să mă pun la curent cu cheltuielile gospodăreşti pe care el le-a administrat mizerabil.

PASTORUL E foarte regretabil dar, ce-i drept, de mult mă aşteptam la aşa ceva. Ce-nseamnă să pui paie pe foc! Dar ce ai în pupitrul acela? LAURA *(trage un sertar de la birou):* Uite, aici a ascuns totul!

PASTORUL *(caută în sertar) :* Dumnezeule! Uite păpuşa ta şi tichia pe care ai purtat-o la botez; colo o jucărie a Berthei de cînd era mică; scrisorile tale şi meda-

85

LAURA PASTORUL
LAURA PASTORUL
LAURA PASTORUL
LAURA PASTORUL
LAURA PASTORUL
LAURA PASTORUL
LAURA PASTORUL
LAURA PASTORUL
LAURA PASTORUL

lionul ... *(îşi şterge lacrimile.)* Şi totuşi te-a iubit mult, Laura. Eu n-am păstrat lucruri din astea ca pe nişte odoare.

Cred că m-a iubit cîndva, dar timpul, timpul schimbă atît de multe!

Dar ce act e ăsta ? ... A, pentru locul de veci! . ..

Da, mai bine mormîntul decît ospiciul! Laura!

Spune-mi un lucru: tu n-ai nici o vină în toate astea ?

Eu? Dar ce sînt eu vinovată, dacă un om îşi pierde minţile?

Mă rog, eu nu mai zic nimic! Sîngele apă nu se face!

Ce anume vrei să spui?

(o priveşte ţintă) : Ascultă!

Ce e?

N-o să vrei acum să-mi spui că tot ce s-a întîmplat nu corespunde exact dorinţei tale de a-ţi creşte copilul aşa cum vrei?

Nu înţeleg!

Să ştii că te admir!

Pe mine! Hm!

Şi acum urmează să fiu eu tutore al acestui liber-cugetător ? Ştii doar foarte bine că totdeauna l-am

considerat o buruiană în ogorul nostru! *(cu un rîs scurt înăbuşit; după aceea foarte serioasă):* Şi asta îndrăzneşti să mi-o spui mie, soţiei lui? Zău că eşti puternică, Laura! Nespus de puternică ! Ca o vulpe prinsă în cursă: preferi să muşti din propriul tău picior, numai să nu fii prinsă! ... Ca un hoţ de mare clasă: operezi fără nici un complice, ba chiar fără propria ta cunoştinţă! ... Priveşte-te în oglindă! Dar asta nu îndrăzneşti! Nu mă uit niciodată în oglindă! Zi mai bine că nu îndrăzneşti! ... Ia, să-ţi văd mîna! ... Nici o pată de sînge care să trădeze ceva, nici o urmă de otravă perfidă! Un mic asasinat nevinovat, care nu poate fi urmărit de lege! O infracţiune neintenţionată; neintenţionată ? Frumoasă invenţie! Auzi cum lucrează sus ? ... Ai grijă, dacă scapă cumva, te taie în două cu fierăstrăul! Atîtea tot vorbeşti, de parcă ai avea conştiinţa încărcată! Acuză-mă dacă poţi! Nu pot!

LAURA Vezi? nu poţi să mă acuzi, şi de aceea sînt nevinovată ! Ai tu grijă de pupilul tău, iar eu o să am grijă de minora mea! ... Uite că vine doctorul !

SCENA III

Aceiaşi. Doctorul.

LAURA *(se ridică) :* Bine aţi venit, domnule doctor! Veniţi să-mi daţi o mînă de ajutor, nu-i aşa? Din păcate, nu mai sînt multe de făcut. Auziţi ce tărăboi face acolo sus? V-aţi convins acum?

DOCTORUL M-am convins că s-a săvîrşit un act de violenţă; se naşte însă întrebarea, dacă acesta trebuie considerat drept un acces de furie sau o manifestare de demenţă!

PASTORUL Dar chiar făcînd abstracţie de acest acces, trebuie să admitem că avea idei fixe.

DOCTORUL Cred că ideile dumneavoastră, domnule pastor, sînt şi mai fixe!

PASTORUL Convingerile mele despre lucrurile cele mai înalte ...

DOCTORUL Să lăsăm acum convingerile, stimată doamnă, urmează să vă pronunţaţi dacă soţul dumneavoastră este pasibil de pedeapsă cu închisoarea şi amendă sau e cazul să fie internat într-un spital de boli mintale! Ce părere aveţi despre comportarea domnului căpitan? LAURA NU pot răspunde acum la această întrebare!

DOCTORUL Deci nu aveţi o părere bine conturată cu privire la alternativa cea mai avantajoasă pentru familia dumneavoastră, domnule pastor, ce opinie aveţi?

PASTORUL Hm, în ambele cazuri e un scandal ... e greu
de spus cum ar fi mai bine.

LAURA Dar dacă e pedepsit numai cu amendă pentru violenţă, poate, oricînd să aibă iar astfel de ieşiri.

DOCTORUL Iar dacă ajunge în închisoare, scapă repede şi de acolo. Prin urmare considerăm că este cel mai bine pentru toate părţile ca să fie cît mai urgent tratat ca alienat mintal ... Unde e doica?

LAURA Dar ce vreţi să faceţi?

DOCTORUL După ce voi sta puţin de vorbă cu bolnavul, îi fac, doicii un semn la care ea îi trage cămaşa de forţă. Dar nu mai înainte! Am adus cămaşa ...

PASTORUL

DOCTORUL

e aici, afară! *(Iese în antreu şi se întoarce cu un balot mare).* Vă rog s-o chemaţi pe doică!

Laura sună.

Oribil, oribil!

Doica intyă.

(despachetează cămaşa de forţă). Dumneata o să-1 îmbraci de la spate pe căpitan în cămaşa asta, dar numai în momentul în care îţi spun eu. După cum vezi, cămaşa are mîneci foarte lungi, fiindcă bolnavul trebuie împiedicat să-şi mişte braţele. Apoi trebuie să-i legi mînecile la spate. Aici sînt şi două curele care trec prin nişte inele. Curelele le legi apoi de speteaza scaunului sau de divan, după cum va fi mai potrivit. Vrei să faci asta ? Nu, domnule doctor, nu pot, nu pot. De ce nu faceţi mai bine dumneavoastră asta, domnule doctor?

DOCTORUL Fiindcă în mine bolnavul nu are încredere. Dumneavoastră, doamnă, aţi fi poate cea mai potrivită, dar mi-e teamă că n-are încredere nici în dumneavoastră.

Laura face o mină mirată.

DOCTORUL Poate dumneavoastră, domnule pastor ... PASTORUL NU, pe mine vă rog să mă scutiţi!

DOICA LAURA

LAURA

NOJD

DOCTORUL
NOJD
DOCTORUL DOICA

SCENA IV

Aceiaşi. Nojd.

Ai predat telegrama? Cum mi s-a ordonat.

A, tu eşti, Nojd? Tu cunoşti acum situaţia şi ştii că domnul căpitan e bolnav de nervi. Trebuie să ne ajuţi să-i dăm îngrijirile de care are nevoie. Dacă pot face ceva pentru domnul căpitan, fac fără discuţie.

Uite, să-1 îmbraci în cămaşa asta de forţă ... Nu, să nu te atingi de el, Nojd; să nu-i faci vreun rău. Atunci, mai bine îl îmbrac *eu,* aşa de frumos, aşa de frumos! Dar poţi să stai afară şi la nevoie să intri să mă ajuţi ... da, aşa să faci!

Se aud bătăi în uşa tapetată.

DOCTORUL Iată-1! Ascunde, te rog, repede cămaşa pe scaun sub şalul dumitale, şi vă rog pe toţi să ieşiţi din cameră pentru moment; o să-1 întîmpin eu împreună cu domnul pastor; uşa aceea nu rezistă mai mult de cîteva minute ... Acum, vă rog să ieşiţi! DOICA *(ieseprin uşa din stînga):* Isuse Hristoase, ajută-ne!

Laura închide biroul; după aceea iese prin uşa din stînga. Nojd iese prin uşa din fund.

SCENA V

Uşa tapetată se deschide atît de violent încît scaunul este aruncat înapoi şi broasca se desprinde de la locul ei. Intră căpitanul cu un vraf de cărţi subsuoară. Doctorul şi Pastorul.

CĂPITANUL *(pune cărţile pe masă):* în toate cărţile astea se poate citi acelaşi lucru. Deci n-am fost nebun! Scrie aici, în Odiseea, cîntul întîi, versul două sute cincisprezece, pagina a şasea a traducerii de la Uppsala. Telemac îi spune Atenei următoarele: „Maică-mea spune că-s din osul lui Ulise, dar eu n-o ştiu, căci cine poate să spună că-şi cunoaşte tatăl?" Iar îndoielile acestea Telemac le are chiar şi cînd e vorba de Penelopa, cea mai virtuoasă dintre femei. Frumos! Nu? Şi uite ce scrie proorocul Ezechiel: „Nebunul zice: iată aici e tatăl meu, dar cine poate să ştie din coapsele cui a fost zămislit". E limpede! Şi aici ce mai e? *Istoria literaturii ruse* de Merslekov. Alexander Puşkin, cel mai mare poet al Rusiei, a murit chinuit mai mult de zvonurile privitoare la necredinţa soţiei sale, decît de glontele pe care 1-a primit în piept într-un duel. Pe patul de moarte el a jurat că soţia sa a fost nevinovată. Prostul de el! . Cum putea să jure aşa ceva? ... Uite-1 pe Jonas! Şi pe doctor, fireşte! Aici eraţi ? Aţi auzit ce i-am răspuns unei englezoaice, care se plîngea că irlandezii obişnuiesc să arunce asupra soţiilor lor lămpi cu petrol aprinse? . . . Doamne, ce femei, am zis eu! ... Femei ? a îngînat ea! ... Da, fireşte, am răspuns. Dacă lucrurile ajung atît de departe, încît un bărbat, un bărbat care a iubit o femeie ia o lampă de petrol aprinsă şi i-o aruncă în faţă, atunci mai ştii?

89

PASTORUL CĂPITANUL
DOCTORUL CĂPITANUL
PASTORUL CĂPITANUL
DOCTORUL CĂPITANUL
JONAS CĂPITANUL

Adică ce să mai ştii?

Nimic! Nu se ştie niciodată nimic; se crede numai, nu-i aşa, Jonas? Credem şi sîntem mîntuiţi. Da, am fost mîntuiţi! Ştiu că din cauza credinţei poţi şi să te expui la osînda veşnică. Ştiu! Domnule căpitan! Cu dumneavoastră nu vreau să stau de vorbă; nu vreau să vă aud transmiţînd la telefon ce se vorbeşte! Ştiţi la ce mă refer ... Ascultă, Jonas. tu crezi că eşti tatăl copiilor tăi ? îmi aduc aminte că era odată la voi un meditator, care avea ochi frumoşi şi despre care oamenii vorbeau una şi alta.

Adolf! Ia seama!

Caută-te sub perucă, să vezi dacă nu găseşti două. cucuie acolo. Uite că s-a făcut palid! Ei da, da, oamenii vorbesc în fel şi chip, fiecare spune ce-1 taie capul. Dar şi noi, bărbaţii însuraţi, sîntem pe undeva canalii ridicole. Nu, domnule doctor? Cum a fost cu divanul dumneavoastră? Nu-i aşa că aţi avut în casă un locotenent ? Cum se numea oare ? Da, îi zicea ... *(îi şopteşte ceva doctorului la ureche.)* Uite că şi dumneavoastră v-aţi făcut palid! Ei, lăsaţi acum, nu vă mai supăraţi. Soţia a murit doar de mult, şi ceea ce s-a întîmplat nu mai poate fi luat înapoi! Dar eu l-am cunoscut şi acum e . .. uitaţi-vă la mine, doctore, direct în ochi ... maior la cavalerie! Zău dacă nu cred că şi dumneavoastră aveţi coarne! *(chinuit):* Domnule căpitan, vreţi să vorbiţi despre altceva?

Ei, ca să vezi! îndată ce vorbesc despre coarne, dumneata vrei să vorbeşti despre altceva. Ştii, cumnate, că eşti bolnav de nervi? Da, ştiu foarte bine. Dar dacă ar fi să încep să tratez şi capetele voastre încornorate cîtva timp, v-aş închide şi pe voi la balamuc! Sînt nebun, dar' de ce am' ajuns aici? Asta nu vă priveşte şi nu priveşte pe nimeni! Şi acum vreţi să vorbiţi despre altceva? *(Ia albumul cu fotografii de pe masă.)* Dumnezeule, uite copilul meu. Al meu? De fapt, nu putem şti! Şi ce credeţi că trebuie să facem ca să ajungem să ştim? Mai întîi ne căsătorim, ca să fim bine văzuţi pe plan social; apoi divorţăm foarte curînd şi devenim amanţi, iar la urmă adoptăm copiii. Astfel poţi măcar să fii

sigur că-ţi adopţi copiii proprii. Nu-i aşa? Dar ce-mi mai folosesc toate astea? Ce rost mai au acum, cînd mi-aţi răpit ideea de eternitate; la ce-mi mai foloseşte ştiinţa şi filozofia, din moment ce nu mai am pentru ce să trăiesc? Ce să fac cu viaţa dacă sînt dezonorat? Am altoit jumătate din braţul meu drept, jumătate din creier, jumătate din măduva spinării pe un alt trunchi, crezînd că o să se contopească, formînd un singur copac mai omogen; dar tocmai în momentul acela vine cineva cu un cuţit şi taie trunchiul chiar sub punctul unde s-a făcut altoirea; şi acum nu mai sînt decît o jumătate de copac, iar cealaltă jumătate continuă să crească cu jumătatea mea de braţ şi de creier, în timp ce eu mă usuc şi mor, fiindcă am dat tot ce am avut mai bun în mine. Acum vreau să mor! Faceţi cu mine ce vreţi! Nu mai exist!

Doctorul îi şopteşte ceva Pastorului; apoi ies amîndoi prin uşa din stînga; imediat după aceea apare Bertha.

SCENA VI

Căpitanul. Bertha.

Căpitanul sade la masă, profund abătut.

BERTHA *(se apropie):* Eşti bolnav, papa ? CĂPITANUL Eu ?

BERTHA Ştii ce ai făcut? Ştii că ai aruncat lampa asupra mamei ? CĂPITANUL Da ?

BERTHA Da. Şi dacă i s-ar fi întîmplat ceva rău? CĂPITANUL Ei, şi ce importanţă ar fi avut?

BERTHA Tu nu eşti tatăl meu, dacă poţi sa vorbeşti aşa! CĂPITANUL Ce spui? Nu sînt tatăl tău? De unde ştii? Cine ţi-a spus? Atunci cine ţi-e tată? BERTHA în orice caz, nu tu!

CĂPITANUL Va să zică nu eu! Dar atunci cine? Se pare că tu ştii! Cine ţi-a spus? Iată ce-am ajuns, să-mi spună copilul meu în faţă că nu-i sînt tată! Dar nu ştii că în felul acesta o ponegreşti pe mama-ta? Nu-ţi dai seama că, dacă e adevărat, e spre ruşinea ei? BERTHA Să nu spui nimic rău despre mama, înţelegi?

CĂPITANUL
BERTHA CĂPITANUL
BERTHA CĂPITANUL
BERTHA CĂPITANUL
BERTHA
DOICA
CĂPITANUL
DOICA
DOICA

Aşa, va să zică toţi sînteţi uniţi împotriva mea! Şi aşa aţi fost tot timpul! Papa!

Să nu te mai aud că spui cuvîntul ăsta! Papa, papa!

(o îmbrăţişează): Bertha, copil iubit, tu *eşti* copilul meu! Da, da; nu poate să fie altfel. Aşa e! Tot restul au fost doar idei bolnave, aduse de vînt ca ciuma şi alte molime! Uită-te la mine, să-mi pot privi sufletul în ochii tăi! ... O, dar văd acolo şi sufletul ei? Tu ai două suflete, cu unul mă iubeşti, cu celălalt mă urăşti. Dar trebuie să mă iubeşti numai pe mine! Să ai un singur suflet, altfel n-o să-ţi găseşti niciodată liniştea, nici tu şi nici eu. Să ai un singur gînd, pe al meu şi o singură voinţă, pe a mea. Nu, nu vreau! Doresc să fiu eu însămi! N-o să poţi! Uite, eu sînt un canibal şi vreau să te mănînc. Mamă-ta a vrut să mă mănînce ea pe mine, dar n-a putut. Iar ... eu sînt Saturnus, care şi-a mîncat copiii fiindcă i se prezisese că altfel o să fie mîncat de ei. Mănînci tu pe alţii, ori eşti mîncat ? Asta e întrebarea! Dacă nu te mănînc eu pe tine, mă mănînci tu pe mine, mi-ai arătat colţii! Dar nu te teme, copilul meu iubit, nu-ţi fac nici un rău! *(Se duce la colecţia de arme şi ia un revolver.)*

(încearcă să scape): Mamă, ajutor, ajutor, mă omoară!

(intră): Domnule Adolf, ce faceţi ? *(examinează revolverul):* Ai scos tu cartuşele? Da, cînd am făcut

curat; dar aşezaţi-vă puţin pe scaun şi liniştiţi-vă, că vi le dau! *(îl ia pe căpitan de mîini şi îl face să se aşeze pe scaun sfîrşit. După aceea ia cămaşa de forţă şi se postează în spatele scaunului.)*
Bertha se furişează afară pe uşa din stingă.
Domnule Adolf, vă mai aduceţi aminte cum vă înveleam bine seara cînd eraţi copilul meu iubit; şi apoi citeam rugăciunile. Vă mai amintiţi cum mă sculam noaptea să vă dau apă, iar cînd se întîmpla să visaţi urît, de nu puteaţi dormi, aprin-deam luminarea şi vă spuneam poveşti frumoase. Vă mai aduceţi aminte?
CĂPITANUL Mai spune, Margret, cuvintele tale mă liniştesc aşa de mult! Mai spune!
DOICA Atunci, ascultaţi! Şi mai ştiţi cum aţi luat odată cuţitul mare de la bucătărie şi aţi vrut să vă scobiţi cu el o barcă şi cum v-am dus cu vorba uşurel, pînă cînd mi l-aţi dat înapoi. Sigur că eraţi fără judecată, ca toţi copiii, şi de aceea vă puteam ademeni fără greutate. Dar ştiaţi ca vă vrem binele ... Dă încoace şarpele acela, că te muşcă, am zis eu. Şi l-aţi lăsat din mînă! *(îi ia revolverul.)* Tot aşa se întîmpla şi cînd nu voiaţi să vă îmbrăcaţi cu ce vă dădeam eu. Atunci iarăşi trebuia să vă iau cu binişorul, cum că o să vă îmbrac într-o haină aurită şi o să arătaţi ca un prinţ. Apoi luam hăinuţa, care nu era decît de lînă verde, o ţineam în faţă şi ziceam: ridică minutele! Pe urmă mai ziceam: şezi frumos să ţi-o închei la spate! *(între timp, i-a îmbrăcat cămaşa de forţă.)* După aceea ziceam: Ridică-te de pe scaun şi fă cîţiya paşi prin cameră, să vedem cum îţi sade ... *(îl duce pînă la divan.)* Şi la urmă spuneam: Acum du-te şi te culcă.
CĂPITANUL Dar cum să meargă să se culce cînd era îmbrăcat... Ei drăcia dracului! Ce-ai făcut cu mine ? *(încearcă să se desfacă.)* Ah, diavol de femeie! Cine ar fi crezut că eşti aşa de vicleană! *(Se culcă pe divan.)* Să fie ostatic, tuns, înşelat şi totuşi să nu poţi muri!
DOICA Iertaţi-mă, domnule Adolf, iertaţi-mă, dar n-am vrut să vă las să omorîţi copilul!
CĂPITANUL De ce nu m-ai lăsat să omor copilul? Doar viaţa e un iad, iar moartea e împărăţia cerurilor şi copiii ţin de împărăţia cerurilor!
DOICA Ce ştiţi dumneavoastră despre viaţa de după moarte ?
CĂPITANUL Ba e singurul lucru pe care-1 ştim; despre *viaţă* nu ştim nimic! O, de-am fi ştiut mai multe despre ea de la început!
DOICA Domnule Adolf! înduplecaţi-vă inima împietrită şi rugaţi-vă Domnului să se îndure de dumneavoastră căci încă nu e prea tîrziu. Că n-a fost prea tîrziu nici pentru tîlharul de pe cruce, cînd Mîntuitorul i-a zis: „Adevărat îţi spun, că astăzi vei fi cu mine în rai".
93
92
CĂPITANUL Te-ai apucat să croncăneşti, cioară bătrînă ? Adulmeci leşul?
Doica scoate o psaltire din buzunar.
CĂPITANUL *(strigă):* Nojd! Nojd, unde eşti?
Nojd intră.
CĂPITANUL Dă-o afară pe femeia aceea! Uite că vrea să mă înăbuşe cu psaltirea ei. Arunc-o afară pe fereastră, prin horn sau pe oriunde.
NOJD *(se uită la Doica):* Dumnezeu să vă aibă în pază, domnule căpitan, dar nu pot! Dacă ar fi vorba de bărbaţi ... şi şase, dar o femeie ? CĂPITANUL Cum nu poţi să-i vii de hac unei femei?
NOJD Ba da, dar vedeţi, e altceva cînd e vorba să ridici mîna asupra ei.
CĂPITANUL Adică ce altceva? Ele n-au ridicat mîna împotriva mea?
NOJD Ba da, dar eu nu pot, domnule căpitan! E ca şi cum mi-aţi spune să-1 lovesc pe domnul pastor. Parcă e undeva ceva ce nu ne lasă! Zău, nu pot!

SCENA VII

Cei precedenţi. Laura îi face semn lui Nojd să plece.
CĂPITANUL Omfale! Omfale! Te joci acum cu măciuca lui Hercule, iar lîna ţi-o toarce el!
LAURA *(se apropie de divan):* Adolf! Uită-te la mine. Crezi că te duşmănesc?
CĂPITANUL Da, şi cred că voi, toate, mă duşmăniţi! Mama, care n-a vrut să mă aducă pe lume, fiindcă a trebuit să mă nască cu dureri, mi-a fost duşmancă, atunci cînd a lipsit fătul din pîntecele ei de hrana necesară, de a născut pînă la urmă un semiinfirm! Soră-mea mi-a fost duşmancă, atunci cînd m-a învăţat să fiu robul ei. Prima femeie, pe care am îmbrăţişat-o, mi-a fost duşmancă, molipsindu-mă cu o

boală, de mi-au trebuit zece ani să scap de ea; şi asta fiindcă i-am dăruit iubirea mea. Fiica mi-a devenit duşmancă, în momentul în care avea de ales între mine şi tine. Iar tu, soţia mea, mi-ai fost duşmancă de moarte, fiindcă nu te-ai lăsat pînă ce nu m-ai văzut doborît la pămînt şi fără viaţă!
LAURA Nu-mi aduc aminte să fi pus vreodată la cale ceea ce zici că am făcut. S-ar putea ca uneori să fi avut o dorinţă de a te înlătura, ca pe o piedică. Dacă ţi s-a părut că tot ce am făcut s-a desfăşurat conform unui plan, s-ar putea să fi intuit bine, dar să ştii că în realitate n-am avut nici un fel de planuri. N-am reflectat niciodată asupra evenimentelor, ci ele au alunecat pe nişte făga-şuri, pe care chiar tu le-ai croit; şi în faţa lui Dumnezeu şi a conştiinţei mele mă simt nevinovată, chiar dacă poate nu sînt. Existenţa ta a fost pentru mine ca o piatră pe inimă, care a tot apăsat-o, pînă cînd inima a căutat să scu-ture de pe ea povara asta supărătoare. Iată ce ţineam să-ţi spun; şi dacă te-am lovit vreodată pe nedrept, te rog să mă ierţi.
CĂPITANUL Toate astea sună rezonabil. Dar, ce-mi mai foloseşte? Şi apoi, cine e de vină? Poate căsătoria de factură spirituală ? Mai de mult te însurai cu o femeie care îţi era soţie; acum te asociezi cu o femeie care are o profesiune sau, altfel spus, te muţi în aceeaşi locuinţă cu o prietenă! Apoi te colezi cu această asociată, ceea ce înseamnă că îţi pîngăreşti prietena! Unde o fi dispărut oare iubirea, iubirea cea sănătoasă, izvorîtă din atracţia simţurilor? A murit de mult. Şi cînd te gîndeşti ce progenituri se nasc din această iubire pe acţiuni la purtător, fără răspundere solidară! Dar, cînd dai faliment, cine e, de fapt, proprietarul? Cine e tatăl fizic al copilului spiritual?
LAURA în ce priveşte bănuielile tale despre copil, să ştii că sînt cu totul neîntemeiate.
CĂPITANUL Tocmai asta e îngrozitor! De-ar fi măcar întemeiate, să mă pot baza pe ceva, să am un punct de reper. Dar aşa, nu există decît umbre ascunse în tufişuri, care din cînd în cînd îşi scot capul să rîdă. Parcă te-ai bate cu aerul şi ai simula că tragi cu arma. O situaţie reală, oricît de fatală, ar fi trezit rezistenţă, o viaţă plină de încordare, voinţa de a acţiona, dar acum . .. gîndurile se prefac în fum şi creierul macină în gol pînă ia foc! Pune-mi o pernă sub cap! Şi acoperă-mă cu ceva, mi-e frig! Mi-e teribil de frig!
Laura îşi ia şalul şi-l întinde pe el. Doica iese ca să aducă o pernă.
94
95
LAURA CĂPITANUL
LAURA CĂPITANUL
CĂPITANUL CĂPITANUL

LAURA CĂPITANUL
DOICA CĂPITANUL
Dă-mi mîna, prietene!
Mîna! Pe care mi-ai legat-o la spate ... Omfale! Omfale! Dar îţi simt şalul moale pe buze; moale şi fin ca şi braţul tău, cu parfum de vanilie ca şi părul tău, cînd erai tînără! Laura, cînd erai tî-nără şi mergeam în pădurea de mesteceni unde creştea ciuboţica-cucului şi cîntau mierle, ce minunat era, ce minunat! Cît de frumoasă a fost viaţa şi ce a ajuns pînă la urmă! Nici tu şi nici eu n-am vrut să ajungă aşa, şi totuşi lucrurile au depăşit voinţa noastră. Oare cine călăuzeşte destinele vieţii?
Numai Dumnezeu ...
Atunci e zeul războiului! Sau acum zeiţa! Ia pisica
asta de la picioarele mele. Ia-o de aici.
Doica intră cu perna, ia şalul de pe pat.
Daţi-mi tunica. Puneţi-o pe mine.
Doica ia tunica din cuier şi o întinde pe el.
Ah, pielea mea de leu, pe care ai vrut să mi-o iei! Omfale! Omfale! O, tu, femeie vicleană, care ai iubit pacea şi ai inventat dezarmarea. Trezeşte-te, Hercule, că-ţi ia măciuca! Ai vrut să ne iei prin viclenie şi armura; credeai — chipurile — că e o haină de gală. Mai de mult, fierarul făcea tunica, acum o face brodeza! Omfale! Omfale! Forţa brută a căzut jertfă slăbiciunii perfide, de aceea păzeşte-te, femeie a Satanei, şi blestemată să-ţi fie seminţia! *(Se ridică să scuipe, dar cade înapoi.)* Ce fel de pernă mi-ai dat, Margret! E aşa de tare şi de rece! Vino şi stai aici, pe scaun, lîngă mine. Aşa. Lasă-mă să-mi sprijin capul de genunchii tăi. Aşa! E cald! Apleacă-te asupra mea, să-ţi simt pieptul!... O, cît e de plăcut să adormi la pieptul unei femei, al mamei sau al iubitei, dar poate că al mamei e mai plăcut. Spune, Adolf, nu vrei să-ţi vezi copilul? Copilul meu? Un bărbat n-are copii,

numai femeile au; de aceea viitorul e al lor; noi murim fără să avem copii ... O, Doamne, tu, care iubeşti copiii!
Auziţi, se roagă la Dumnezeu!
Nu, mă rog ţie, să mă adormi, sînt aşa de obosit,
aşa de obosit! Noapte bună, Margret, şi fii bine-
96
cuvîntată între femei! *(Se ridică, dar cade din nou, cu un strigăt, în poala Doicii.)*
SCENA VIII
Laura iese prin stînga să-l cheme pe Doctor, care intră pe scenă împreună cu Pastorul.
LAURA Ajutaţi-ne, doctore, dacă nu e prea tîrziu. Uite
că nu mai respiră!
DOCTORUL *(îi ia pulsul) :* E un atac de apoplexie. PASTORUL E mort ? DOCTORUL NU, se mai poate trezi; dar cine ştie la ce fel de
viaţă.
PASTORUL Mai întîi, murim, apoi urmează judecata ...
DOCTORUL Fără judecată! Şi fără acuzaţii. Dacă într-adevăr
credeţi că există un Dumnezeu, care călăuzeşte
destinele oamenilor, vorbiţi cu el despre această
problemă.
DOICA Ah, domnule pastor, s-a rugat la Dumnezeu în
clipa sa din urmă. PASTORUL *(către Laura):* E adevărat ?
LAURA Da!
DOCTORUL Dacă e aşa — şi acest lucru îl înţeleg tot aşa de puţin ca şi cauza bolii — atunci misiunea mea s-a încheiat. Acum, domnule pastor, începe a dumneavoastră. LAURA Domnule doctor, asta e tot ce aveţi de spus,
la căpătîiul unui muribund?
DOCTORUL Asta e tot. Mai mult nu ştiu. Cel ce ştie, să vorbească ! BERTHA *(intră pe uşa din stînga şi aleargă la mamă-sa):*
Mamă, Mamă!
LAURA Copilul meu ! Copilul meu iubit! PASTORUL Amin!
CORTINA